

**Diagnoza implementacji kompetencji kluczowych
w kontekście potrzeb, uwarunkowań lokalnych
i regionalnych oświaty
oraz rynku pracy**

**Zespół Szkół Usługowo-Gospodarczych
w Pleszewie**

Pleszew 2010

Copyright © by Dolnośląska Szkoła Wyższa
Wrocław 2010

SZKOŁA KLUCZOWYCH KOMPETENCJI. Ponadregionalny program rozwijania umiejętności uczniów szkół ponadgimnazjalnych Polski centralnej i południowo – zachodniej” realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3 Poprawa jakości kształcenia: Poddziałanie 3.3.4 Modernizacja treści i metod kształcenia

Publikacja dystrybuowana jest bezpłatnie

LIDER PROJEKTU

Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie

20-209 Lublin, ul. Mełgiewska 7-9

tel./fax +48 817491777

email: Sekretariat@wsei.lublin.pl

PARTNER PROJEKTU

Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu

53-609 Wrocław, ul. Wagonowa 9

tel./fax +48 713561538

email: skk@dswe.pl

Spis treści

I. PROCEDURA POSTĘPOWANIA	
1. Określenie celów prowadzenia diagnozy	5
2. Określenie próby badawczej.....	6
3. Wybór metod i narzędzi badawczych	7
4. Przeprowadzenie badań	8
5. Opracowanie dokumentu końcowego (wniosków i rekomendacji)	8
II. CHARAKTERYSTYKA SZKOŁY.....	8
III. KOMPETENCJE KLUCZOWE I ZAWODOWE	12
IV. RYNEK PRACY	19
V. CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA I UWARUNKOWAŃ ZEWNĘTRZNYCH	26
VI. WNIOSKI I REKOMENDACJE.....	31
Załącznik 1. Arkusze analizy SWOT	34
Załącznik 2. Kompetencje kluczowe – zalecenia Parlamentu Europejskiego...	37

Procedura postępowania:

1. Określenie celów prowadzenia diagnozy

Ogólnie rzecz ujmując – dzisiejsze kształcenie zawodowe na poziomie ponadgimnazjalnym, bazujące na klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, nie jest dostosowane do wymogów gospodarki opartej na wiedzy, będącej głównym celem zjednoczonej Europy.

Analizując kierunki i kalendarz wdrażania zmian programowych ogłoszonych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, należy zauważyć, że w roku szkolnym 2012/2013 absolwenci gimnazjum rozpoczną naukę w zreformowanej szkole zawodowej. Głównym założeniem reformy programowej kształcenia zawodowego jest zmiana wizerunku szkoły zawodowej, która ma stać się szkołą pozytywnego wyboru, dokonywanego przez absolwenta gimnazjum. Szkoła zawodowa po reformie ma być z założenia szkołą nowoczesną, pozwalającą na rozwijanie zarówno kompetencji zawodowych, jak i kluczowych. Kończąc w 2015 roku zasadniczą szkołę zawodową lub w 2016 roku technikum czy roczną szkołę policealną, absolwenci będą przygotowani do uczenia się przez całe życie, z większymi szansami na znalezienie swojego miejsca na rynku pracy. Szanse na rynku pracy w znacznym stopniu zależą od efektów kształcenia, a więc również od programów opracowanych w oparciu o podstawy programowe. Doskonalenie podstaw programowych ma znaczny wpływ na zapewnienie zgodności kształcenia z wymogami gospodarki opartej na wiedzy i polepszy jakość kształcenia zawodowego. Dlatego też osią planowanych w projekcie działań są nowe podstawy programowe kształcenia w zawodzie, a jednym z najważniejszych oczekiwanych rezultatów projektu – przygotowanie absolwentów szkół zawodowych do funkcjonowania we współczesnym społeczeństwie i na rynku pracy, w tym do uczenia się przez całe życie w celu dalszego podnoszenia kwalifikacji oraz zdobywania dodatkowych umiejętności. Przygotowując się do realizacji głównego celu projektu, podjęto następujące zadania:

- przygotowanie metodologii oceny spójności podstaw programowych kształcenia w zawodach z dokumentami obowiązującymi w kształceniu zawodowym oraz pilotażowe wdrożenie metodologii,
- opracowanie metodologii badania podstaw programowych pod kątem używanych kwalifikacji w grupie zawodów oraz wyodrębnienia kwalifikacji specyficznych dla zawodu oraz cząstkowych, składających się na zawód,

- badanie kwalifikacji i kompetencji oczekiwanych przez pracodawców od absolwentów szkół zawodowych,
- opracowanie nowej metodologii konstruowania podstaw programowych oraz modernizacja podstaw programowych kształcenia w zawodach zgodnie z wymogami gospodarki opartej na wiedzy.

Wszystkie powyższe działania:

- pomogą uczącym się lepiej identyfikować własne kompetencje,
- zwiększą atrakcyjność uczących się na rynku pracy,
- staną się jasnym komunikatem dla pracodawcy, co umie absolwent kształcenia zawodowego, starający się o pracę,
- zwiększą mobilność uczących się i pracowników.

W procesie kształcenia i szkolenia zawodowego działania te powinny:

- pozwolić na całościowe spojrzenie na kształtowanie kompetencji,
- zmienić nacisk z procesu kształcenia na efekty kształcenia,
- spowodować modernizację egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe,
- ułatwić nowe podejście do planowania własnej kariery edukacyjnej i zawodowej,
- zbliżyć kształcenie zawodowe do rynku pracy.

2. Określenie próby badawczej

Projektując próbę badawczą, należy dążyć do doboru do badań takiej grupy, aby stanowiła ona możliwie najwierniejsze odbicie struktury i cech badanej populacji. Próba badawcza nie powinna być ograniczana do jednej, wąsko pojętej grupy społecznej. Próbę należy projektować możliwie szeroko, uwzględniając wszystkich interesariuszy. W przypadku bardzo rozproszonej i licznej próby badawczej wskazane jest docieranie do respondentów z wykorzystaniem naturalnej sieci kontaktów. Decydując się na realizację pełnej próby badawczej, konieczne jest przewidzenie dodatkowego czasu, który może być niezbędny do poprawienia lub ponownego wykonania nieprawidłowo przeprowadzonych wywiadów.

W przeprowadzonym badaniu uczestniczyło 15 nauczycieli teoretycznych przedmiotów zawodowych, 15 nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących, dyrektor szkoły, 2 przedstawiciele Powiatowego Urzędu Pracy, 2 przedstawiciele Centrum Kształcenia Praktycznego i Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Pleszewie, 15 przedstawicieli lokalnych pracodawców, a ponadto 120 uczniów zasadniczej szkoły zawodowej i technikum oraz reprezentacja ich rodziców (30 osób).

3. Wybór metod i narzędzi badawczych

Zawsze należy dbać o prawidłowe wykorzystanie wybranej metody badawczej, w innym wypadku wybór nawet najlepszej metody badawczej może wypaczyć obraz badanej rzeczywistości. Badanie mające na celu wykonanie kwerendy innych projektów badawczych, którego celem jest opracowanie metodologii badawczej, powinno przebiegać według ściśle przestrzeganych procedur, zapewniających jednakowe traktowanie poszczególnych analizowanych badań. W przypadku wykonywania badań złożonych zjawisk, które są uzależnione od bardzo szerokiej gamy czynników, wskazane jest prowadzenie badań różnymi technikami wśród różnych grup respondentów, stanowiących uczestników zjawiska lub mających na nie wpływ. Konieczne jest szczególnie wnikliwe i dokładne projektowanie narzędzi badawczych w taki sposób, aby uniknąć możliwości błędnego zrozumienia przez respondenta poruszanych kwestii.

Wybierając technikę badawczą, jaką jest badanie dokumentów i materiałów, służącą do gromadzenia wstępnych, opisowych, a także ilościowych informacji o badanym zjawisku, należy bardzo ostrożnie i z dużą starannością wykorzystywać uzyskane w ten sposób dane, trudność może przysporzyć bowiem zweryfikowanie prawdziwości analizowanych dokumentów i materiałów. W celu wyjaśnienia obserwowanych zjawisk oraz poznania punktu widzenia różnych zainteresowanych stron zasadne jest przeprowadzenie badań terenowych z wykorzystaniem różnorodnych metod i sposobów docierania do respondentów. Wyniki badań ilościowych warto wzbogacić i uwiarygodnić danymi pozyskanymi w trakcie badań jakościowych. Wskazane jest również możliwie szerokie zastosowanie analizy danych zastanych. Badanie kwalifikacji wymaganych na rynku pracy poprzez analizę ogłoszeń prasowych jest metodą dosyć łatwą i tanią w przeprowadzeniu. Otrzymane w ten sposób dane pozwalają na przeprowadzenie szerokiej analizy. Dzięki podejściu branżowo-zawodowemu można uniknąć nadmiernych generalizacji, tym samym opis wymaganych kwalifikacji w konkretnym zawodzie ma większą wartość poznawczą i może być przekładany na programy kształcenia zawodowego. Wykonanie badań w formie wywiadów pogłębionych wymaga przeprowadzenia szczególnie wnikliwego szkolenia dla ankieterów, dzięki czemu zminimalizowana zostanie liczba ewentualnych błędów. Badania wykonywane w formie wywiadu pogłębionego, pozostawiającego znaczną swobodę wypowiedzi respondenta, pozwalają na identyfikację zagadnień trudnych lub niemożliwych do kwantyfikacji, takich jak kwalifikacje zawodowe, ich zmiany, wymagania pracy, wpływ wykonywanej pracy na sytuację życiową itd. Ze względu na długi czas od inwestycji w edukację do zwrotu tej inwestycji w postaci produktywniej pracy należy wprowadzić do badań elementy prognostyczne/antyrecypacyjne.

4. Przeprowadzenie badań

Przed przystąpieniem do badań właściwych konieczne jest przeprowadzenie szkolenia dla wszystkich ankierów oraz osób zaangażowanych w dalsze kodowanie oraz obróbkę danych empirycznych. Badający powinien dołożyć wszelkich starań, aby okoliczności badań nie były niczym zakłócone, aby nie prowadzić wywiadów np. w momencie, gdy uwagę respondenta zaprzętają jakieś inne ważne zdarzenia. W przypadku realizacji projektu, na który składa się wiele badań podobnej zbiorowości, konieczne jest uniknięcie łączenia tychże badań w jednym miejscu i czasie.

5. Opracowanie dokumentu końcowego (wniosków i rekomendacji)

Podczas opracowywania zebranych danych wskazane jest dokonywanie ich analizy w szerokim kontekście, wykraczającym poza zakres badanego zjawiska, oraz dokonywanie ich analizy zarówno ilościowej, jak i jakościowej. Ograniczenie się tylko do jednej metody analizy skutkować może niemożnością wyjaśnienia badanych zagadnień.

Kwestia standaryzacji kwalifikacji zawodowych w świetle wyników badania stanowi istotny problem, jako że z natury niezmiennie standardy nie pozwalają na uwzględnianie dynamicznie zachodzących zmian w treści i wymaganiach pracy.

Zjawisko zacierania różnic pomiędzy zawodami oraz przejawiająca się konieczność opanowania przez jedną osobę szeregu kwalifikacji charakterystycznych dla różnych zawodów każą się zastanowić nad adekwatnością stosowania tradycyjnego pojęcia zawodu. W pewnych sytuacjach konieczne może być odwołanie się do pojęcia roli zawodowej. Raport końcowy z badań powinien być ogólnie dostępny nie tylko w wersji drukowanej, ale przede wszystkim w wersji elektronicznej w Internecie. Atrakcyjna i przejrzysta forma edycyjna raportu końcowego oraz dodatkowe materiały informacyjne są istotnym czynnikiem przyczyniającym się do szerokiej popularyzacji wyników projektu.

II CHARAKTERYSTYKA SZKOŁY

– Położenie geograficzne

W południowej Wielkopolsce, na Wysoczyźnie Kaliskiej, nad dolną Prosną i środkową Lutnią zlokalizowany jest powiat pleszewski, jeden z 31 powiatów Wielkopolski.

Zespół Szkół Usługowo-Gospodarczych, jedna z czterech szkół ponadgimnazjalnych powiatu pleszewskiego, ma swoją siedzibę w centrum Pleszewa przy zbiegu

drogi krajowej nr 12 i ul. Poznańskiej. To jedyna szkoła z ponad 120-letnimi tradycjami, kształcąca w rzemiośle i handlu na ziemi pleszewskiej.

– Krótki opis bazy dydaktycznej

Przez lata szkoła rozwijała się i unowocześniała, by stać się dzisiaj szkołą dobrze wyposażoną, zmodernizowaną i na miarę możliwości nowoczesną.

W chwili obecnej szkoła posiada własną salę gimnastyczną z siłownią, przestronną bibliotekę z multimedialnym centrum informacji, dostępnym dla uczniów i lokalnej społeczności do późnych godzin popołudniowych. Wyposażenie pozostałych pracowni i sal lekcyjnych jest nowoczesne i funkcjonalne, odpowiada oczekiwaniom społecznym, zwłaszcza lokalnego rynku pracy. W ostatnich czterech latach oddano do użytku 3 profesjonalne pracownie językowe, 3 wyposażone w nowoczesny sprzęt pracownie komputerowe ze stałym dostępem do sieci, pracownię chemiczno-fizyczną oraz matematyczno-informatyczną. Obecnie posiadamy też 7 pracowni przygotowanych do prowadzenia multimedialnych prezentacji, trzy tablice interaktywne, wizualizery, a każda sala lekcyjna ma dostęp do sieci Internet (prędkość 4 MB).

W Zasadniczej Szkole Zawodowej nr 2 im. H. Cegielskiego, która nadal stanowi główny trzon szkoły, kształcą się młodzież w różnych zawodach. Praktyczną naukę zawodu pobierają uczniowie bezpośrednio u lokalnych pracodawców w zakładach rzemieślniczych, co umożliwia stosunkowo szybkie i adekwatne do oczekiwań rynku pracy opanowanie specjalistycznych kwalifikacji zawodowych, a to wreszcie pozwala kształcić młodzież na wysokim poziomie.

– **Charakterystyka uczniów szkoły**

W bieżącym roku szkolnym Zespół Szkół Usługowo-Gospodarczych w Pleszewie liczy 877 uczniów i słuchaczy (dane z 4.02.2010 r.), którzy pobierają naukę w 33 oddziałach różnych typów szkół:

- zasadniczej szkole zawodowej – 20 oddziałów, 533 uczniów,
- liceum profilowanym – 6 oddziałów, 181 uczniów,
- technikum – 1 oddział, 25 uczniów,
- liceum ogólnokształcącym – 2 oddziały, 30 uczniów,
- uzupełniającym liceum ogólnokształcącym – 3 oddziały, 59 uczniów,
- szkole policealnej – 1 oddział, 49 uczniów.

W zasadniczej szkole zawodowej, która stanowi główny trzon szkoły, kształcą się młodzież w różnych zawodach i profesjach, do najczęściej wybieranych przez uczniów należą; stolarz, mechanik pojazdów samochodowych, malarz-tapeciarz, murarz, elektryk, blacharz samochodowy, kucharz małej gastronomii, sprzedawca, fryzjer, fotograf, ślusarz, piekarz, cukiernik. Wszystkie przedmioty ogólnokształcące,

jak i teoretyczne przedmioty zawodowe przewidziane ramowym planem nauczania odbywają się w szkole lub w Centrum Kształcenia Praktycznego, które udostępnia naszym uczniom specjalistyczne pracownie kształcenia zawodowego. Praktyczną naukę zawodu odbywają nasi uczniowie u lokalnych pracodawców, głównie w zakładach rzemieślniczych.

W liceum profilowanym kształcą się młodzież w profilach ekonomiczno-administracyjnym i socjalnym. W technikum kształcimy przyszłych ekonomistów, a w szkole policealnej opiekunki środowiskowe i opiekunki dziecięce.

W bieżącym roku szkolnym z ogólnej liczby 877 uczniów 75% młodzieży wywodzi się z terenów wiejskich powiatu pleszewskiego, 9% to z kolei młodzież wywodząca się z ościennych powiatów: jarocińskiego, krotoszyńskiego, ostrowskiego i kaliskiego.

W ciągu ostatnich trzech lat systematycznie wzrasta liczba uczniów, którzy wybierają kształcenie w zasadniczej szkole zawodowej, co może świadczyć o tym, że ten typ szkoły staje się wreszcie szkołą pozytywnego wyboru.

Głównym celem naszych wspólnych działań jest **edukacja skierowana na rozwój ucznia. Młodzież naszej placówki zdobywa wiedzę i umiejętności, które potwierdzone są sukcesami podczas egzaminów zewnętrznych. Dla niektórych są przepustką na studia wyższe lub stanowią dobrą podstawę w zdobywaniu doświadczenia zawodowego.**

– Charakterystyka kadry pedagogicznej

Stworzone przez lata warunki sprzyjają nauce, ale pamiętać należy, że klimat tej szkoły tworzą ludzie, a przede wszystkim nauczyciele. Kadra pedagogiczna jest grupą wykształconą, stale rozwijającą swoje kompetencje. *Interesuje się światem i potrafi zaciekawić uczniów, dzięki nim szkoła staje się miejscem, w którym uczniowie odczuwają radość uczenia się. To oni wspólnie z uczniami* tworzą klimat dla twórczości, pobudzają ciekawość poznawczą, dostarczają wiedzy, którą uczeń przetwarza i przyswaja, pomagają odkrywać talenty i drzemiący w uczniu potencjał twórczy.

By sprostać wymaganiom, jakie niosą współcześnie oczekiwania rynku pracy, kadra pedagogiczna Zespołu Szkół Usługowo-Gospodarczych w Pleszewie w okresie ostatnich lat na bieżąco podnosiła swoje kwalifikacje oraz zdobywała kolejne stopnie awansu zawodowego.

Zatrudnieni w naszej szkole nauczyciele to kadra młoda z pewnym doświadczeniem zawodowym. Łącznie w bieżącym roku szkolnym średnia liczba zatrudnionych nauczycieli wynosi 42,10, w tym 32,88 w pełnym wymiarze czasu pracy: dyrektor, dwóch wicedyrektorów, pedagog, dwie bibliotekarki oraz nauczyciele różnych spe-

cialności. Stała kadra pedagogiczna ma pełne kwalifikacje do nauczania przedmiotów na poziomie wyższym magisterskim lub wyższym zawodowym. Ze względu na uzyskane stopnie awansu zawodowego zatrudnieni w naszym zespole nauczyciele charakteryzowali się następująco: dyplomowani – 18, mianowani – 9,19, kontraktowi – 9,38, stażyści – 5,62. Spośród nauczycieli zatrudnionych w naszej szkole 13 uzyskało dodatkowe kwalifikacje egzaminatorów i wpisani są na listę egzaminatorów Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, między innymi z języka polskiego, matematyki, chemii, języka angielskiego, języka niemieckiego, języka rosyjskiego, z przedmiotów zawodowych branży gastronomicznej oraz opieki środowiskowej. Ponadto jeden z nauczycieli uzyskał tytuł eksperta w zakresie przedmiotów matematyczno-informatycznych.

– Główne problemy nauczycieli w kształtowaniu kompetencji kluczowych i zawodowych

W naszej placówce, podobnie jak w większości szkół zawodowych w całej Polsce, obserwuje się niezadowalające rozwijanie kompetencji kluczowych (zwłaszcza w zakresie porozumiewania się w językach obcych, kompetencji matematycznych i podstawowych kompetencji w zakresie nauk przyrodniczych oraz technicznych, a także kompetencji informatycznych i przedsiębiorczości).

Nadal wielu uczniów i słuchaczy opuszcza szkołę bez dostatecznej umiejętności samodzielnego uczenia się oraz nawyku ustawicznego kształcenia i doskonalenia zawodowego. Niewielka liczba godzin przewidziana w planach dydaktycznych dla zasadniczej szkoły zawodowej na realizację tych przedmiotów nie pozwala w pełni kształcić umiejętności uczniów i ćwiczyć określonych sprawności z tych dziedzin nauczania.

Ponadto dzisiejsze kształcenie zawodowe na poziomie ponadgimnazjalnym, bazujące na klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, nie jest dostosowane do wymogów gospodarki opartej na wiedzy, będącej głównym celem zjednoczonej Europy.

W procesie kształcenia i szkolenia zawodowego trudno jest dzisiaj pozwolić sobie na całościowe spojrzenie na kształtowanie kompetencji, konieczne należy zmienić nacisk z procesu kształcenia na efekty kształcenia. Podobnej przemiany wymaga podstawa programowa kształcenia w zawodzie, która jest aktem prawnym, a więc przyjmowana jest za punkt odniesienia dla dokumentów pochodnych, np.: standardu wymagań egzaminacyjnych i suplementu do dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe, a także programów nauczania. Dlatego tak istotne byłoby przeanalizowanie podstawy programowej kształcenia w zawodzie pod kątem jej wewnętrznej spójności oraz zbadanie korelacji jej zapisów z zapisami w dokumentach

pokrewnych. Bardzo poważnym problemem jest dziś również kwestia egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe; konieczna jest ich modernizacja. Należy również na nowo podejść do planowania własnej kariery edukacyjnej i zawodowej, zbliżyć kształcenie zawodowe do rynku pracy.

III KOMPETENCJE KLUCZOWE I ZAWODOWE

1. Efekty kształcenia

– Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie przedsiębiorczości

Inicjatywność i przedsiębiorczość oznaczają zdolność ucznia, który kształci się w naszej szkole w różnych zawodach, do wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów. Stanowią one wsparcie dla indywidualnych osób nie tylko w ich codziennym życiu prywatnym i społecznym, ale także w ich miejscu pracy, pomagając im uzyskać świadomość kontekstu ich pracy i zdolność wykorzystywania szans. Są podstawą bardziej konkretnych umiejętności i wiedzy, potrzebnych tym, którzy podejmują przedsięwzięcia o charakterze społecznym lub handlowym lub w nich uczestniczą. Powinny one obejmować świadomość wartości etycznych i promować dobre zarządzanie.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Konieczna wiedza obejmuje zdolność identyfikowania dostępnych możliwości działalności osobistej, zawodowej lub gospodarczej, w tym szerszych zagadnień stanowiących kontekst pracy i życia ludzi, takich jak ogólne rozumienie zasad działania gospodarki, a także szanse i wyzwania stojące przed pracodawcami i organizacjami. Uczniowie powinni również być świadomi zagadnień etycznych związanych z przedsiębiorstwami oraz tego, w jaki sposób mogą one wywoływać pozytywne zmiany, np.: poprzez sprawiedliwy handel lub przedsięwzięcia społeczne. 30.12.2006 PL Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 394/17 Umiejętności odnoszą się do proaktywnego zarządzania projektami (co obejmuje np. planowanie, organizowanie, zarządzanie, kierowanie i zlecanie zadań, analizowanie, komunikowanie, sporządzanie raportów, ocenę i sprawozdawczość), skutecznej reprezentacji i negocjacji oraz zdolności zarówno pracy indywidualnej, jak i współpracy w zespołach. Niezbędna jest umiejętność oceny i identyfikacji własnych mocnych i słabych stron, a także oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach. Postawa przedsiębiorcza charakteryzuje się inicjatywnością, aktywnością, niezależnością i innowacyj-

nością zarówno w życiu osobistym i społecznym, jak i w pracy. Obejmuje również motywację i determinację w kierunku realizowania celów – czy to osobistych, czy wspólnych, zarówno prywatnych, jak i w pracy.

Wymagane kompetencje kluczowe w zakresie przedsiębiorczości zbieżne są w zasadzie we wszystkich kształconych zawodach.

Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie technologii informacyjnej i przedmiotów matematyczno-przyrodniczych

Kompetencje informatyczne obejmują umiejętność i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) w pracy, rozrywce i porozumiewaniu się. Opierają się one na podstawowych umiejętnościach w zakresie TIK: wykorzystywania komputerów do uzyskiwania, oceny, przechowywania, tworzenia, prezentowania i wymiany informacji oraz do porozumiewania się i uczestnictwa w sieciach współpracy za pośrednictwem Internetu. Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją: 30.12.2006 PL Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 394/15. Kompetencje informatyczne wymagają solidnego rozumienia i znajomości natury, roli i możliwości TSI w codziennych kontekstach: w życiu osobistym i społecznym, a także w pracy. Obejmuje to główne aplikacje komputerowe – edytory tekstu, arkusze kalkulacyjne, bazy danych, przechowywanie informacji i posługiwanie się nimi – oraz rozumienie możliwości i potencjalnych zagrożeń związanych z Internetem i komunikacją za pośrednictwem mediów elektronicznych (poczta elektroniczna, narzędzia sieciowe) do celów pracy, rozrywki, wymiany informacji i udziału w sieciach współpracy, a także do celów uczenia się i badań. Uczniowie powinni także rozumieć, w jaki sposób TSI mogą wspierać kreatywność i innowacje, a także być świadomi zagadnień dotyczących prawdziwości i rzetelności dostępnych informacji oraz zasad prawnych i etycznych, mających zastosowanie przy interaktywnym korzystaniu z TSI. Konieczne umiejętności obejmują zdolność poszukiwania, gromadzenia i przetwarzania informacji oraz ich wykorzystywania w krytyczny i systematyczny sposób, przy jednoczesnej ocenie ich odpowiedności, z rozróżnieniem elementów rzeczywistych od wirtualnych przy rozpoznawaniu połączeń. Uczniowie powinni posiadać umiejętności wykorzystywania narzędzi do tworzenia, prezentowania i rozumienia złożonych informacji (obsługa specjalistycznych programów komputerowych, znajomość oprogramowania graficznego, wykorzystanie komputera do kosztorysowania, planowania, projektowania, znajomość baz danych z umiejętnością ich wykorzystywania itp.), a także zdolność docierania do usług oferowanych w Internecie, wyszukiwania ich, korzystania z nich; powinni

również być w stanie stosować TSI jako wsparcie krytycznego myślenia, kreatywności i innowacji.

Korzystanie z TSI wymaga krytycznej i refleksyjnej postawy w stosunku do dostępnych informacji oraz odpowiedzialnego wykorzystywania mediów interaktywnych. Rozwijaniu tych kompetencji sprzyja również zainteresowanie udziałem w społecznościach i sieciach w celach kulturalnych, społecznych lub zawodowych.

– **Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie matematyki**

A. Kompetencje matematyczne obejmują umiejętność rozwijania i wykorzystywania myślenia matematycznego w celu rozwiązywania problemów wynikających z codziennych sytuacji. Istotne są zarówno proces i czynność, jak i wiedza, przy czym podstawę stanowi należyte opanowanie umiejętności liczenia. Kompetencje matematyczne obejmują – w różnym stopniu – zdolność i chęć wykorzystywania matematycznych sposobów myślenia (myślenie logiczne i przestrzenne) oraz prezentacji (wzory, modele, konstrukty, wykresy, tabele).

B. Kompetencje naukowe odnoszą się do zdolności i chęci wykorzystywania istniejącego zasobu wiedzy i metodologii do wyjaśniania świata przyrody w celu formułowania pytań i wyciągania wniosków opartych na dowodach. Za kompetencje techniczne uznaje się stosowanie tej wiedzy i metodologii w odpowiedzi na postrzegane potrzeby lub pragnienia ludzi. Kompetencje w zakresie nauki i techniki obejmują rozumienie zmian powodowanych przez działalność ludzką oraz odpowiedzialność poszczególnych obywateli.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją:

A. Konieczna wiedza w dziedzinie matematyki obejmuje solidną umiejętność liczenia, znajomość miar i struktur, głównych operacji i sposobów prezentacji matematycznej, rozumienie terminów i pojęć matematycznych, a także świadomość pytań, na które matematyka może dać odpowiedź.

Uczeń powinien posiadać umiejętności stosowania głównych zasad i procesów matematycznych w codziennych sytuacjach prywatnych i zawodowych, a także śledzenia i oceniania ciągów argumentów. Powinien on być w stanie rozumować w matematyczny sposób, rozumieć dowód matematyczny i komunikować się językiem matematycznym oraz korzystać z odpowiednich pomocy. Pozytywna postawa w matematyce opiera się na szacunku dla prawdy i chęci szukania przyczyn i oceniania ich zasadności.

B. W przypadku nauki i techniki, niezbędna wiedza obejmuje główne zasady rządzące naturą, podstawowe pojęcia naukowe, zasady i metody, technikę oraz produkty i procesy techniczne, a także rozumienie wpływu nauki i technologii na świat przyrody. Kompetencje te powinny umożliwiać uczniom lepsze rozumie-

nie korzyści, ograniczeń i zagrożeń, wynikających z teorii i zastosowań naukowych oraz techniki w społeczeństwach w sensie ogólnym (w powiązaniu z podejmowaniem decyzji, wartościami, zagadnieniami moralnymi, kulturą itp.).

Umiejętności obejmują zdolność do wykorzystywania i posługiwania się narzędziami i urządzeniami technicznymi oraz danymi naukowymi do osiągnięcia celu bądź podjęcia decyzji lub wyciągnięcia wniosku na podstawie dowodów. Uczniowie powinni również być w stanie rozpoznać niezbędne cechy postępowania naukowego oraz posiadać zdolność wyrażania wniosków i sposobów rozumowania, które do tych wniosków doprowadziły.

Kompetencje w tym obszarze obejmują postawy krytycznego rozumienia i ciekawości, zainteresowanie kwestiami etycznymi oraz poszanowanie zarówno bezpieczeństwa, jak i trwałości, w szczególności w odniesieniu do postępu naukowo-technicznego w kontekście danej osoby, jej rodziny i społeczności oraz zagadnień globalnych.

– **Kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów w zakresie języków obcych**

Porozumiewanie się w obcych językach opiera się na zdolności do rozumienia, wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) w odpowiednim zakresie kontekstów społecznych i kulturalnych (w edukacji i szkoleniu, pracy, domu i w czasie wolnym) w zależności od chęci lub potrzeb danej osoby. Porozumiewanie się w obcych językach wymaga również takich umiejętności, jak mediacja i rozumienie różnic kulturowych. Stopień opanowania języka przez daną osobę może być różny w przypadku czterech kompetencji językowych (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) i poszczególnych języków oraz zależny od społecznego i kulturowego kontekstu osobistego, otoczenia oraz potrzeb lub zainteresowań danej osoby. Konieczne byłoby zwrócenie tu szczególnej uwagi na kształcenie tych czterech kompetencji w oparciu o słownictwo specjalistyczne dla poszczególnych branż kształcenia (mechanicznej, handlowej, drzewno-budowlanej, gastronomicznej, elektro-technicznej, pielęgnacji ciała i piękna itp.).

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Kompetencja porozumiewania się w językach obcych wymaga znajomości słownictwa i gramatyki funkcjonalnej oraz świadomości głównych typów interakcji słownej i rejestrów języka. Istotna jest również znajomość konwencji społecznych oraz aspektu kulturowego i zmienności języków. L 394/14 PL Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 30.12.2006 (1) W kontekście wielokulturowych i wielojęzycznych spo-

teczeństw Europy uznaje się, że język ojczysty nie we wszystkich przypadkach musi być językiem urzędowym państwa członkowskiego oraz że umiejętność porozumiewania się w języku urzędowym jest warunkiem wstępnym zapewnienia pełnego uczestnictwa jednostki w społeczeństwie. W niektórych państwach członkowskich językiem ojczystym może być jeden z kilku języków urzędowych. Środki stosowane w takich przypadkach oraz odpowiednie stosowanie definicji należą do kompetencji poszczególnych państw członkowskich i są uzależnione od ich specyficznych potrzeb i okoliczności.

Na niezbędne umiejętności w zakresie komunikacji w językach obcych składa się zdolność rozumienia komunikatów słownych, inicjowania, podtrzymywania i kończenia rozmowy oraz czytania, rozumienia i pisanie tekstów odpowiednio do potrzeb danej osoby. Osoby powinny także być w stanie właściwie korzystać z pomocy oraz uczyć się języków również w nieformalny sposób, w ramach uczenia się przez całe życie.

Pozytywna postawa obejmuje świadomość różnorodności kulturowej, a także zainteresowanie i ciekawość języków i komunikacji międzykulturowej.

2. Kompetencje zawodowe uczniów i absolwentów

Determinantami odnalezienia się na rynku pracy, określającymi potencjalne miejsce zatrudnienia, są zarówno poziom wykształcenia i związane z nim kompetencje ogólne, jak i wyuczony zawód. Absolwent otrzymuje świadectwo ukończenia szkoły, które jest dokumentem określającym poziom wykształcenia, lecz nie potwierdza ono kwalifikacji zawodowych. Potwierdza je bowiem dyplom wydawany przez okręgową komisję egzaminacyjną lub odpowiednią izbę rzemieślniczą po pozytywnym złożeniu egzaminu zawodowego.

Szkoła nasza umożliwi absolwentowi zdobycie kwalifikacji podstawowych dla danego zawodu, by mógł on odnaleźć się na rynku pracy. Takie przygotowanie absolwentów naszej szkoły do wejścia na rynek pracy jest możliwe przede wszystkim ze względu na realizację kształcenia praktycznego w powiązaniu z pracodawcami. W przypadku Zespołu Szkół Usługowo-Gospodarczych w Pleszewie szkoła i zakład pracy są uzupełniającymi się nawzajem miejscami zdobywania wiedzy. Dzięki praktyce realizowanej bezpośrednio u pracodawcy młodzi ludzie mogą zdobywać umiejętności i doświadczenie potrzebne do funkcjonowania w realnych warunkach przedsiębiorstwa. Dając im pierwszy kontakt ze światem produkcji i usług, umożliwiając bezpośredni kontakt z klientem, daje się im zarazem ważne atuty udanego wejścia na rynek pracy.

Z przeprowadzonych badań wynika, że do słabych stron absolwentów naszej szkoły należy słaba znajomość języków obcych, brak dodatkowych umiejętności

i uprawnień, postawa roszczeniowa u niektórych absolwentów, brak konsekwencji w zakresie pełnego zakończenia kształcenia praktycznego (nieprzystąpienie do egzaminu zawodowego), w wielu przypadkach brak jakiegoś większego zaangażowania w pracę, dyspozycyjności, odpowiedzialności, zdyscyplinowania oraz – co najważniejsze – brak gotowości na zmiany.

Do mocnych stron naszych absolwentów należą na pewno: dobre przygotowanie zawodowe, czyli doświadczenie zawodowe zdobyte u pracodawców, które jednocześnie umożliwia nadążanie naszych absolwentów za postępującymi zmianami w technice (realna obsługa klienta i konkurencyjność oferowanych usług wymusza na pracodawcach uwzględnianie nowoczesnych rozwiązań technologicznych, co z kolei pozwala zapoznawać z nimi podczas praktyk naszych uczniów). U większości obserwujemy pozytywne nastawienie do pracy, chęć dalszego kształcenia (wśród uczniów kończących naukę w klasach ZSZ w tym samym roku zazwyczaj podejmuje dalszą naukę 78–83% absolwentów). Do mocnych stron naszych absolwentów zaliczyć również trzeba stałą chęć do zdobywania dodatkowych kwalifikacji, zaangażowanie w wykonywaną pracę.

3. Kompetencje kluczowe a kompetencje zawodowe

W naszej placówce, podobnie jak w większości szkół zawodowych w całej Polsce, obserwuje się niezadowalające rozwijanie kompetencji kluczowych (zwłaszcza w zakresie porozumiewania się w językach obcych, kompetencji matematycznych i podstawowych kompetencji w zakresie nauk przyrodniczych oraz technicznych, a także kompetencji informatycznych i przedsiębiorczości).

Nadal wielu uczniów i słuchaczy opuszcza szkołę bez dostatecznej umiejętności samodzielnego uczenia się oraz nawyku ustawicznego kształcenia i doskonalenia zawodowego.

Dzisiejsze kształcenie zawodowe na poziomie ponadgimnazjalnym, bazujące na klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, nie jest dostosowane do wymogów gospodarki opartej na wiedzy, będącej głównym celem zjednoczonej Europy. Dlatego należy zlikwidować dwie funkcjonujące obok siebie klasyfikacje zawodów, czyli klasyfikację zawodów szkolnych i klasyfikację zawodów gospodarczych, i wprowadzić ujednoliczoną klasyfikację. Te dwie kwestie niewątpliwie stanowią słabą stronę naszej placówki.

Mocną stroną w zakresie kompetencji zawodowych jest doświadczenie praktyczne, zawodowe i specjalistyczne. Dzięki odbywanym bezpośrednio u pracodawcy praktykom nasi absolwenci są zdecydowanie lepiej przygotowani do potrzeb rynku pracy niż absolwenci technikum (na plus przemawia tutaj choćby liczba godzin

realizowanego szkolenia praktycznego w tym typie szkoły, jak i o wiele bogatsze w nowoczesne technologie, maszyny i urządzenia wyposażenie prywatnych zakładów pracy w porównaniu z niedofinansowanymi warsztatami szkolnymi).

Nazwa szkoły
Zasadnicza Szkoła Zawodowa nr 2 im. H. Cegielskiego
w Zespole Szkół Usługowo-Gospodarczych w Pleszewie
Wyniki egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe (dotyczy zasadniczych szkół
zawodowych)

Rok	Odsetek uczniów		Uzyskane wyniki szkoły		Wyniki szkół w %	
	przystępujących do egzaminu	z opiniami PPP	zdało egzamin – część teoretyczna w %	zdało egzamin – część praktyczna w %	powiat	województwo
typ szkoły i zawód: zasadnicza szkoła zawodowa – sprzedawca						
2009	33	1	100%	97%	65,39	W kraju (94%)*
typ szkoły i zawód: zasadnicza szkoła zawodowa – kucharz małej gastronomii						
2009	29	9	96%	92%	65,39	W kraju (89%)*
typ szkoły i zawód: zasadnicza szkoła zawodowa – pozostałe zawody zdawane przed komisją powołaną przy izbie rzemieślniczej						
2009	28 (mechanik pojazdów samochodowych)	0	92%	92%	Brak danych	Brak danych
2009	12 (elektryk)	0	100%	100%	Brak danych	Brak danych
2009	9 (ślusarz)	0	100%	100%	Brak danych	Brak danych
2009	6 (malarz- tapeciarsz)	0	100%	100%	Brak danych	Brak danych
2009	15 (fryzjer)	0	100%	100%	Brak danych	Brak danych
2009	4 (blacharz samochodowy)	0	100%	100%	Brak danych	Brak danych
2009	6 (rzeźnik wędliniarz)	0	100%	100%	Brak danych	Brak danych
2009	3 (piekarz)	0	100%	100%	Brak danych	Brak danych
2009	6 (cukiernik)	0	100%	100%	Brak danych	Brak danych
2009	11 (stolarz)	0	100%	100%	Brak danych	Brak danych
2009	4 (elektromechanik)	0	75%	75%	Brak danych	Brak danych
2009	9 (murarz)	0	100%	100%	Brak danych	Brak danych

wyniki obejmują absolwentów, którzy przystąpili do obu etapów egzaminu

Nadal do często wymienianych przez pracodawców kwalifikacji, których nie mają absolwenci szkół zawodowych, zalicza się: obsługę komputera (specjalistyczne programy), prawo jazdy odpowiedniej kategorii, znajomość języka obcego, znajomość zasad rachunkowości i księgowości. Ponadto obserwuje się u większości absolwentów brak elastyczności, umiejętności krytycznego myślenia i rozwiązywania problemów, profesjonalizmu, innowacyjności, nastawienia na permanentny rozwój, odpowiedzialności (związanej z decyzjami finansowymi), znajomości rachunkowości i przedsiębiorczości.

IV RYNEK PRACY

– Regionalny i lokalny rynek pracy w aspekcie specjalności zawodowych szkoły

Każdy lokalny rynek pracy ma swoją specyfikę. Charakterystyka lokalnych rynków pracy w dużych ośrodkach przemysłowo-miejskich znacznie różni się od rynków małych ośrodków miejskich. W roku 2009 liczba ludności w Wielkopolsce wyniosła 3 403,2 tys. osób i nieznacznie wzrosła w porównaniu do analogicznego okresu 2008 r. Taki sam jak w latach poprzednich odsetek ludności, czyli 51,5%, stanowiły kobiety. W miastach Wielkopolski mieszkało 1 914,1 tys. osób, tj. 56,2% ogółu ludności. W strukturze ludności w 2009 r. utrwały się niekorzystne tendencje, obserwowane w całym kraju, a polegające na wzroście udziału ludności w wieku poprodukcyjnym i spadku udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym. Pogorszenie sytuacji ekonomicznej ludności, utrudniony dostęp do kredytów, obawy przed niepowodzeniem były między innymi powodem zmniejszenia, w porównaniu z minionym rokiem, liczby podmiotów gospodarczych na obszarze województwa wielkopolskiego. Obserwowane w 2009 r. załamanie gospodarcze skutkowało również zmniejszeniem stanu zatrudnienia. Pracodawcy w poszukiwaniu obniżki kosztów sięgali po najprostsze metody, jakimi są redukcje zatrudnienia. Największe spadki przeciętnego zatrudnienia miały miejsce w przetwórstwie przemysłowym (7,2%) oraz w hotelarstwie i gastronomii (9,3% w skali województwa). Na koniec 2009 r. status bezrobotnego i poszukującego pracy w urzędach pracy województwa wielkopolskiego posiadało 136 661 osób (zwiększenie w stosunku do roku ubiegłego o 45%). W analizowanym dla potrzeb diagnozy powiecie pleszewskim wzrost wyniósł 31,8%. Dla osób bezrobotnych z terenów wiejskich największymi problemami przy szukaniu pracy są: mała mobilność zatrudnieniowa (utrudnienia komunikacyjne) oraz względy ekonomiczne (wysokie koszty dojazdów do pracy). Bezrobocie w Wielkopolsce dotyka głównie ludzi młodych w wieku do 34 lat. Stanowią oni po-

nad połowę osób w ewidencji urzędów pracy. Ponad połowa analizowanej grupy (57,6%) ma wykształcenie średnie i wyższe, co czwarta osoba zawodowe, a co piąta gimnazjalne i niższe. Podobnie jak w latach poprzednich, wśród osób bezrobotnych przeważały osoby z wykształceniem wyższym, policealnym i średnim. 32,2% z ogólnej liczby bezrobotnych to osoby długotrwale bezrobotne, szczególnie kobiety (75,5% ogólnej liczby), a 63,3% osób długotrwale bezrobotnych legitymowało się wykształceniem zawodowym. Realizowany przez Powiatowy Urząd Pracy w Pleszewie program dokonywania refundacji części kosztów dojazdu do pracy osobom bezrobotnym podejmującym pracę poza terenem powiatu pleszewskiego wyraźnie pokazuje, iż w dużych ośrodkach przemysłowo-miejskich jest większe zapotrzebowanie nie tylko na specjalistów mających wykształcenie wyższe, ale też na tak powszechne zawody jak kasjer-sprzedawca. W rejonie powiatu pleszewskiego obserwowany jest także rozwój rodzinnych przedsiębiorstw z branży stolarskiej, w której dominuje przede wszystkim produkcja okien, drzwi oraz mebli, a także piekarsko-cukierniczej, powodujący wzrost zapotrzebowania na zatrudnienie w ww. resortach. Można zaobserwować także wzrastające zapotrzebowanie na zatrudnianie kierowników czy handlowców w tych zakładach.

Kolejną charakterystyczną dla pleszewskiego rynku pracy branżą jest sprowadzanie z zagranicy używanych – w tym często powypadkowych – pojazdów samochodowych, ich naprawa i handel nimi, co sprawia, iż zawodami, które cieszą się popytem, są zawody związane z obsługą, naprawą i serwisem pojazdów samochodowych. Na terenie powiatu pleszewskiego działa wiele firm ogólnobudowlanych, co związane jest ze stałym zapotrzebowaniem na wykwalifikowanych pracowników z branży budowlanej.

Bliskość uczelni wyższych znajdujących się w Kaliszu, Ostrowie Wlkp. czy Jarocinie, rozbudowana sieć filii uczelni wyższych oraz podobna specyfika kształcenia w małych ośrodkach miejskich sprawiają, iż zawodem nadwyżkowym w powiecie pleszewskim jest specjalista administracji publicznej.

Zakłady pracy w powiecie pleszewskim – głównie małe i średnie firmy rodzinne – nastawione są na zatrudnianie wykwalifikowanych robotników do wykonywania prac zawodowych i fizycznych, nie zaś pracowników do obsługi administracyjnej zakładu.

W oparciu o sporządzony ranking zawodów deficytowych i nadwyżkowych, analizę napływu bezrobotnych oraz ofert pracy można stwierdzić, iż rynek pracy powiatu pleszewskiego charakteryzuje się nierównowagą między podażą ofert pracy a popytem na pracę. W ogólnym zestawieniu zawodów dominują zawody nadwyżkowe, które przewyższają liczbę zawodów deficytowych.

– **Kompetencje kluczowe a rynek pracy**

Wyniki badań przeprowadzanych na potrzeby pracodawców jednoznacznie odzwierciedlają rosnące zapotrzebowanie na pracowników wyposażonych w umiejętności zawodowe, ale powiązane z umiejętnościami ogólnymi, takimi jak: umiejętności matematyczne, informatyczne, sprawne posługiwanie się językiem ojczystym i obcym, umiejętności komunikacyjne, rozumienie, porządkowanie, ocenianie wartości i znaczenia informacji oraz samodzielność ich wykorzystania w działaniu, rozwiązywanie problemów i zdolność myślenia analitycznego. Dobre wykształcenie ogólne nie tylko wspomaga wykonywanie wyuczonego zawodu, ale także stanowi bazę do podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz ewentualnej ich zmiany. Co podkreślają pracodawcy szczególnie, konieczna jest spójność między klasyfikacją tzw. zawodów szkolnych i tych, na które jest rzeczywiste zapotrzebowanie w gospodarce (przedawca-kasjer-przedstawiciel handlowy, ślusarz-spawacz itp.).

Oczekiwane kompetencje w branży fotograficznej to głównie: znajomość oprogramowania graficznego, orientacja na obsługę, umiejętności biznesowe, talent do sprzedaży, umiejętności analityczne. Z kolei w branży gastronomicznej wskazują na znajomość zarządzania jakością, obsługę maszyn i urządzeń, znajomość biotechnologii, umiejętności kucharskie, orientację na obsługę klienta. W branży mechanicznej, samochodowej i metalowej pracodawcy skupiają się na: umiejętności obsługi maszyn i urządzeń, umiejętności spawania, koordynacji ręka-oko, znajomości mechaniki elektronicznej, znajomości CAD. Z kolei w branży drzewnej i budowlanej pracodawcy oczekują znajomości rozliczeń budowlanych, znajomości kosztorysowania, a szczególnie umiejętności odczytywania rysunków, planów, projektów, znajomości produktów i materiałów budowlanych, posiadania specjalistycznych uprawnień do obsługi maszyn i urządzeń stosowanych w tej branży.

Kwalifikacje oczekiwane przez pracodawców od absolwentów kształconych w zawodzie sprzedawca to: kluczowe kompetencje specyficzne, czyli dobra prezencja, komunikatywność, odporność na stres, dokładność, poczucie estetyki, wiedza z zakresu promocji i reklamy, znajomość technik sprzedaży, umiejętność obsługi metkownicy, kasy fiskalnej, komputera w zakresie wystawiania dokumentów sprzedaży, znajomość asortymentu, produktów. Jako pomocnicze kwalifikacje w tym zawodzie wskazują: wiedzę, jak należy złożyć zamówienie, znajomość procedur reklamacyjnych, wiedzę na temat warunków sprzedaży ratalnej, umiejętność sporządzania umowy. Spośród kluczowych kwalifikacji ogólnozawodowych wymieniają: umiejętność przeliczania gotówki, umiejętność obsługi sprzętu czyszczącego, znajomość banknotów, zasad BHP, kart kredytowych, znajomość procedur przyjęcia

wpłaty za pomocą karty kredytowej, znajomość oprogramowania komputerowego, umiejętność obsługi urządzeń biurowych oraz punktualność i odpowiedzialność.

Ponadto w większości branż powtarzają się wspólne oczekiwania pracodawców wobec osób wchodzących na rynek pracy, tj.: elastyczność, umiejętność rozwiązywania problemów, profesjonalizm, umiejętność stosowania technologii informatycznych, umiejętność współpracy, innowacyjność, umiejętność redagowania tekstów, komunikacja werbalna, znajomość języka obcego, nastawienie na permanentny rozwój, wiedza ekonomiczna w ujęciu globalnym, znajomość rachunkowości, przedsiębiorczość.

Badanie pozwoliło na sformułowanie wniosku, że sytuacja absolwentów na rynku pracy poprawia się. Mają oni coraz lepsze kwalifikacje i są lepiej przygotowani do pracy. Z drugiej strony system edukacji wolno podąża za potrzebami rynku pracy. Zaobserwowano takie zjawiska, jak uzależnienie stabilności pracy od poziomu kwalifikacji, większą mobilność zawodową, małą przedsiębiorczość absolwentów.

– **Możliwości zatrudnienia i funkcjonowanie absolwentów na lokalnym i regionalnym rynku pracy**

Wiele czynników ma wpływ na to, które z istniejących zawodów definiuje się jako deficytowe, a które jako nadwyżkowe. W stosunku do osób kończących szkoły ponadgimnazjalne pracodawcy są zainteresowani przyjęciem młodych osób na staże z możliwością późniejszego zatrudnienia.

Podstawą do określenia, czy zawód jest deficytowy, w równowadze bądź nadwyżkowy, jest analiza napływu ofert pracy oraz napływu bezrobotnych w analizowanym okresie. Jeżeli stosunek średniomiesięcznego napływu ofert pracy do średniomiesięcznego napływu osób bezrobotnych w danym zawodzie i czasookresie jest większy od 1,1 ($W > 1,1$), wówczas mamy do czynienia z zawodami deficytowymi – do PUP wpływa więcej ofert pracy w danym zawodzie, niż rejestruje się osób bezrobotnych.

Zawodami w równowadze są te, w których do PUP w analizowanym okresie wpływa podobna liczba ofert w stosunku do liczby rejestrujących się bezrobotnych. Jeżeli stosunek średniomiesięcznego napływu ofert pracy do średniomiesięcznego napływu osób bezrobotnych w danym zawodzie i czasookresie zawiera się w granicach od 0,9 do 1,1 ($0,9 \leq W \leq 1,1$), wówczas mamy do czynienia z zawodami w równowadze – do PUP wpływa bardzo zbliżona liczba ofert pracy w danym zawodzie w stosunku do rejestrujących się osób bezrobotnych.

Z kolei zawodami nadwyżkowymi są te, w których do PUP w analizowanym okresie wpływa mniejsza ilość ofert w stosunku do liczby rejestrujących się bezrobotnych. Jeżeli stosunek średniomiesięcznego napływu ofert pracy do średniemie-

sięcnego napływu osób bezrobotnych w danym zawodzie i czasookresie jest mniejszy od 0,9 ($0,9 > W$), wówczas mamy do czynienia z zawodami nadwyżkowymi – do PUP wpływa mniejsza ilość ofert pracy w danym zawodzie w stosunku do rejestrujących się osób bezrobotnych.

W analizowanym okresie wśród bezrobotnych powiatu pleszewskiego nadwyżka siły roboczej wystąpiła przede wszystkim w zawodach:

Kod zawodu	Nazwa zawodu	Wskaźnik intensywności nadwyżki zawodów (stosunek średniej miesięcznej liczby ofert pracy zgłoszonych w I półroczu 2009 r. do średniej miesięcznej liczby zarejestrowanych bezrobotnych)
512302	Kelner	0,8056
714103	Malarz-tapeciarz	0,7188
522107	Sprzedawca	0,7143
743702	Tapicer	0,6842
222107	Inżynier zootechniki	0,6667
712201	Betoniarz	0,6667
514103	Kosmetyczka (zawód szkolny: technik usług kosmetycznych)	0,6429
742204	Stolarz	0,5163
932104	Robotnik pomocniczy w przemyśle przetwórczym	0,5077
222202	Inżynier technologii żywności	0,5
233201	Nauczyciel przedszkola	0,5
241290	Pozostali specjaliści ds. finansowych	0,5
725110	Monter elektronik	0,5
514102	Fryzjer	0,4524
214917	Inżynier transportu (logistyk)	0,4286
741203	Piekarz	0,4211
341501	Handlowiec (zawód szkolny: technik handlowiec)	0,4158
721303	Błacharz samochodowy	0,4118
734502	Introligator poligraficzny	0,4
913204	Pomoc kuchenna	0,4
722204	Ślusarz	0,2959
244103	Kulturoznawca	0,25
714201	Lakiernik samochodowy	0,2051
224101	Pielęgniarka	0,2
419101	Pracownik biurowy (zawód szkolny: technik prac biurowych)	0,2
247901	Specjalista administracji publicznej	0,06

Źródło: T-II/P-4 Zawody deficytowe i nadwyżkowe w powiecie pleszewskim w 2009 roku

Największy deficyt siły roboczej wystąpił w zawodach:

Kod zawodu	Nazwa zawodu	Wskaźnik intensywności deficytu zawodów (stosunek średniej miesięcznej liczby ofert pracy zgłoszonych w 2008 r. do średniej miesięcznej liczby zarejestrowanych bezrobotnych)
914103	Robotnik gospodarczy	52,7778
712302	Stolarz budowlany	19,25
713101	Dekarz	14,333
721290	Pozostali spawacze i pokrewni	9,5
341503	Przedstawiciel handlowy	9
723106	Mechanik pojazdów samochodowych	6,6667
723105	Mechanik samochodów osobowych	6
241912	Specjalista ds. marketingu i handlu	5,5
241390	Pozostali specjaliści ds. zarządzania	4
413103	Magazynier	4
915202	Dozorca	4
743604	Szwaczka	3
833204	Operator sprzętu do robót ziemnych	3
712102	Murarz	2,3377
243201	Bibliotekoznawca	2
714290	Pozostali lakiernicy	2
913302	Pracznica	2
713604	Monter instalacji wodociągowych i kanalizacyjnych	1,75
213990	Pozostali informatycy, gdzie indziej niesklasyfikowani	1,5

Źródło: T-II/P-4 Zawody deficytowe i nadwyżkowe w powiecie pleszewskim w 2009 roku

Do zawodów zrównoważonych w powiecie pleszewskim można zaliczyć pracowników administracji, operatorów maszyn do obróbki skrawaniem, operatorów przenośników i robotników magazynowych.

Miernikiem zawodów generującym długotrwałe bezrobocie wśród osób zarejestrowanych w urzędzie pracy jest wskaźnik długotrwałego bezrobocia w danym zawodzie (udział bezrobotnych w danym zawodzie, pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy według stanu w końcu danego roku w ogólnej liczbie bezrobotnych w tym zawodzie według stanu w końcu tego samego roku).

W ramach grup zawodów najwyższy wskaźnik długotrwałego bezrobocia występował w grupach:

- sprzedawcy,
- bez zawodu,
- robotnicy pomocniczy w przemyśle przetwórczym,
- krawcy,
- pracownicy ds. finansowo-statystycznych,
- kucharze,
- technicy rolnicy,
- technicy mechanicy.

W 2009 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Pleszewie zarejestrowały się 3994 osoby poprzednio pracujące.

Największa liczba nowych rejestracji to bezrobotni pochodzący z sekcji:

- przetwórstwo przemysłowe	- 1440 osób,
- handel hurtowy i detaliczny	- 775 osób,
- budownictwo	- 442 osoby,
- administracja publiczna	- 290 osób.

Podobnie kształtowała się struktura osób bezrobotnych według PKD w końcu 2008 roku. Podstawowym miernikiem zawodów deficytowych i nadwyżkowych jest wskaźnik szansy uzyskania oferty, który jest stosunkiem średniej miesięcznej liczby ofert pracy w danym zawodzie oraz średniego miesięcznego poziomu bezrobocia w tym zawodzie.

Analizując grupy elementarne, można stwierdzić, że największą szansę na uzyskanie zatrudnienia miały grupy zawodów: kierowcy, spawacze, szwaczki, stolarze, murarze, mechanicy pojazdów samochodowych.

Ważnym czynnikiem zwiększającym szansę na znalezienie zatrudnienia na rynku pracy są dodatkowe kwalifikacje, umiejętności i uprawnienia, które powinien mieć kandydat na pracownika. Mogą to być: prawo jazdy, obsługa komputera, obsługa specjalistycznych urządzeń w budownictwie, dodatkowe uprawnienia do wykonywania specjalistycznych usług czy znajomość języków obcych.

Próbując udzielić odpowiedzi na pytanie, co dzieje się z absolwentami naszej szkoły z punktu widzenia rynku pracy i systemu edukacji, należy stwierdzić, że absolwenci szkół zawodowych w różnym stopniu podejmują dalszą naukę. Jest to głównie uzależnione od poziomu wykształcenia rodziców. Czym niższe wykształcenie rodziców, tym mniejsze prawdopodobieństwo, że absolwent będzie kontynuował naukę.

Absolwenci, którzy stają się osobami bezrobotnymi, to często osoby bierne, niemające wysokich kwalifikacji. Niski poziom kwalifikacji zawodowych absolwentów zasadniczych szkół zawodowych wynika po części z polityki państwa, promującej edukację ogólnokształcącą kosztem edukacji zawodowej.

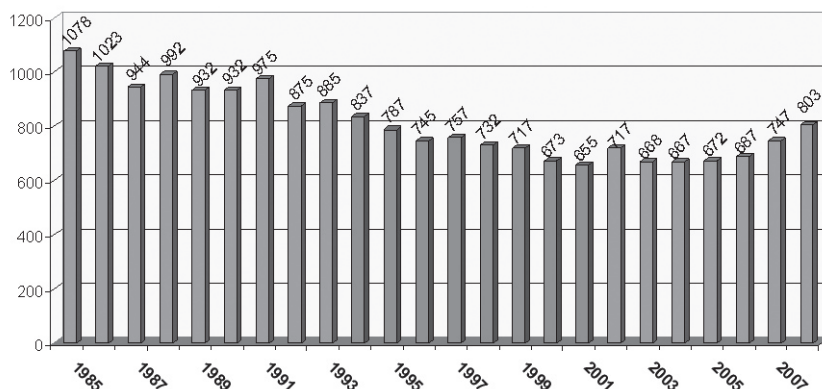
Zagrożeniem dla osób z wykształceniem zawodowych jest posiadanie ograniczonych, wąsko wyspecjalizowanych kwalifikacji, co ogranicza ich elastyczność przy podejmowaniu zatrudnienia.

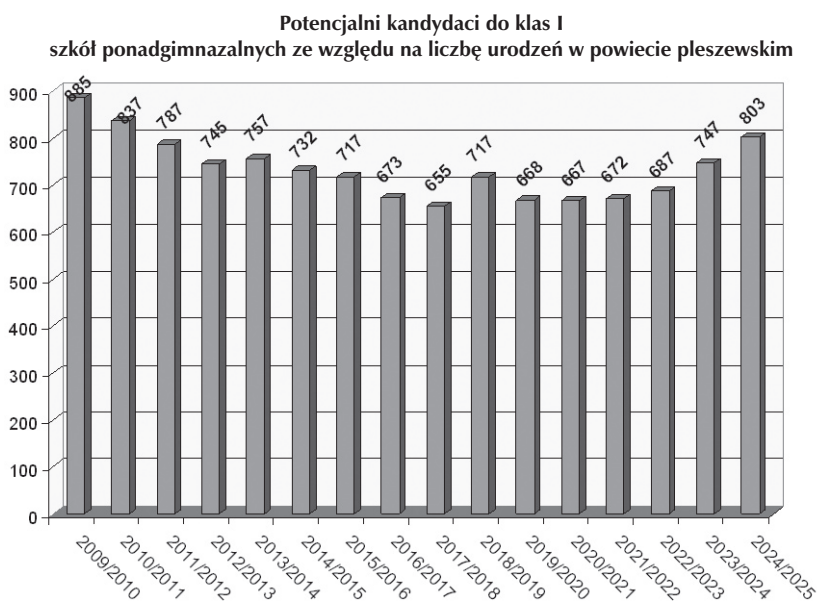
V CHARAKTERYSTYKA ŚRODOWISKA I UWARUNKOWAŃ ZEWNĘTRZNYCH

– Prognozy demograficzne

Prognozy demograficzne na najbliższe lata, szczególnie okres 2010–2018, nie przedstawiają się najkorzystniej dla szkolnictwa ponadgimnazjalnego w powiecie pleszewskim. W kolejnych latach liczba uczniów rozpoczynających naukę w klasach pierwszych różnych typów szkół ponadgimnazjalnych ulegnie zmniejszeniu. Dopiero po 2018 roku liczba uczniów może stopniowo wzrastać.

Liczba urodzeń w powiecie pleszewskim w latach 1985–2007

– Współpraca szkoły z zakładami pracy

Za najważniejszego partnera współpracującego z Zespołem Szkół Usługowo-Gospodarczych w Pleszewie należy zaliczyć Cech Rzemiosł Różnych Małej Średniej Przedsiębiorczości w Pleszewie. Z pleszewskim rzemiosłem nasza szkoła współpracuje najdłużej i w najszerszym zakresie, gdyż właśnie u pracodawców zrzeszonych w cechu kształcą się w zawodach rzemieślniczych najliczniejsza grupa młodocianych pracowników/uczniów naszej szkoły. Na co dzień współpracujemy również z rzemieślnikami zrzeszonymi w okolicznych cechach rzemiosł różnych z Koźmina, Jarocina, Kalisza czy Ostrowa Wlkp. Bardzo dobrze współpraca układa się również z Pleszewską Izbą Gospodarczą oraz Pleszewskim Zrzeszeniem Handlu i Usług.

Współpraca ta przebiega w zależności od potrzeb w różnych formach. Począwszy od spotkań w szkołach, podczas praktyk zawodowych w zakładach pracy, spotkań branżowych, konferencji, zebrań, indywidualnych kontaktów z wychowawcami klas, a skończywszy na sponsoringu na rzecz szkoły, w tym wyposażenia pracowni w szkole. Do najczęściej stosowanych i najbardziej skutecznych działań w ramach współpracy można zaliczyć:

Spotkania informacyjne z pracodawcami. Celem spotkań jest pokazanie możliwości wynikających z kształcenia zawodowego oraz przekazanie informacji dotyczących potrzeb lokalnego rynku pracy w kontekście kwalifikacji i kompetencji pracowników, a także zapoznanie młodzieży szkół zawodowych z zasadami rekrutacji w przedsiębiorstwach. Takie spotkania odbywają się systematycznie z przedstawicie-

lami różnych środowisk pracodawców (ekonomiści, konsultanci, specjaliści różnych branż, kierownik Cechu Rzemiosł Różnych Małej i Średniej Przedsiębiorczości, specjalista ds. kształcenia zawodowego młodzieży i inni).

Organizacja praktyk zawodowych dla uczniów szkół zawodowych. Praktyki umożliwią nabycie praktycznych umiejętności zawodowych i poznanie specyfiki pracy w danym zawodzie. Podstawowym celem praktyk zawodowych jest kształtowanie umiejętności zawodowych poszukiwanych na rynku pracy oraz wdrożenie do praktycznego stosowania różnych form pracy. Wiadomości oraz umiejętności nabyte na zajęciach teoretycznych mogą w ramach praktyk zawodowych być skonfrontowane z rzeczywistymi doświadczeniami tak, aby uczeń potrafił wykonywać daną pracę, a nie tylko posiadał wiedzę, co i jak należy robić. Obok praktyk, w których uczniowie naszej szkoły uczestniczą w ramach podpisanej z pracodawcą umowy, organizujemy dla niektórych zawodów dodatkowe praktyki. Ich celem jest kształcenie umiejętności specjalistycznych, które są niezbędne z punktu widzenia pracodawcy (obsługa kasy fiskalnej, obsługa specjalistycznego oprogramowania, fakturowanie, nauka jazdy).

Inną formą współpracy jest organizacja konkursów zawodoznawczych oraz udział uczniów w konkursach branżowych, będących wszechstronnym źródłem informacji o rynku pracy i samej pracy, a także doskonałą okazją do bezpośredniego spotkania uczniów szkół zawodowych z pracodawcami i wymiany doświadczeń.

Celem konkursu jest zachęcanie młodzieży szkół zawodowych do poznawania świata zawodów oraz środowiska pracy poszczególnych profesji.

Konkurs to także doskonała lekcja zawodoznawcza. Uczniowie biorący udział w konkursie mają okazję zidentyfikowania potrzeb aktualnego rynku pracy. Ponadto konkursy te są motywacją do dokładnego zapoznania się z różnymi aspektami zawodów, między innymi zadaniami oraz czynnościami związanymi w wykonywaniem danej profesji, wymaganiami oraz hierarchią zawodową, perspektywami zatrudnienia oraz dalszego kształcenia, możliwościami płac. Informacyjny charakter konkursu może także stanowić początkowy etap świadomego planowania własnej ścieżki kariery zawodowej – zarówno przez uczestników, jak i obserwatorów konkursu. Udział z kolei w konkursach branżowych obok elementu rywalizacji i zdrowej konkurencji jest dla uczestników okazją do porównań i oceny własnych umiejętności na tle innych osób znajdujących się w tym samym momencie edukacyjnym (konkursy o tytuł mistrza w zawodach: piekarz, cukiernik, konkursy stolarskie, motoryzacyjne itp.).

– **Działalność szkoły na rzecz przygotowania uczniów do funkcjonowania w zmieniających się realiach rynku pracy**

Priorytetowym działaniem w zakresie dobrego przygotowania młodzieży do wejścia na rynek pracy jest prowadzenie kształcenia zawodowego, a w szczególności kształcenia praktycznego w powiązaniu z pracodawcami. Szkoła i zakład pracy są uzupełniającymi się nawzajem miejscami zdobywania wiedzy. Dzięki praktyce młodzi ludzie mogą zdobywać umiejętności i doświadczenie potrzebne do funkcjonowania w przedsiębiorstwie. Dając im pierwszy kontakt ze światem produkcji na etapie nauki, daje im się zarazem ważne atuty udanego wejścia na rynek pracy. Wymaga to jednak skutecznego zachęcenia pracodawców do współpracy ze szkołami.

Jednym z działań szkoły na rzecz przygotowania uczniów do funkcjonowania w zmieniających się realiach rynku pracy jest realizowana od 1 września 2009 r. innowacja pedagogiczna, wprowadzająca nowe rozwiązanie organizacyjne w klasach I i II zasadniczej szkoły zawodowej.

Nowa organizacja praktycznej nauki zawodu oraz nauki szkolnej tych uczniów uwzględnia korelację czasową kształcenia teoretycznego i praktycznego, a polega na naprzemiennym realizowaniu kształcenia w zakładzie pracy z nauką w szkole w cyklach tygodniowych. Umożliwia to uczniom (młodocianym pracownikom) poznanie całego cyklu technologicznego zadania, procesu, a tym samym pozwala zdobyć umiejętności na miarę oczekiwań rynku pracy. Organizowane w cyklach tygodniowych naprzemiennie dla uczniów klas I i II zasadniczych kształcenie w zakładzie pracy i szkole pozwala również pracodawcom racjonalniej organizować kształcenie praktyczne w swoim zakładzie pracy. Tworzy korzystniejsze warunki do uzyskania kwalifikacji zawodowych uczniów (młodocianych pracowników), odpowiadających uznanym standardom kompetencji, związanych z wykonywaniem określonych zadań zawodowych. Pozwala na lepsze przygotowanie młodych ludzi do czekających ich wyzwań współczesnej gospodarki rynkowej, a szczególnie oczekiwań potencjalnych pracodawców.

Innym działaniem ukierunkowanym na rzecz przygotowania uczniów do funkcjonowania w zmieniających się realiach rynku pracy są organizowane systematycznie już od 5 lat wymiany zagraniczne dla różnych branż. Na odbywanych głównie w Niemczech stażach uczniowie nasi zdobywają dodatkowe kompetencje nie tylko specjalistyczne, zawodowe, ale również kształcą i rozwijają kompetencje kluczowe (językowe, komunikacyjne).

Ponadto podejmujemy szereg przedsięwzięć i projektów mających na celu lepsze przygotowanie absolwenta naszej szkoły do wejścia w rynek pracy:

- Przyjazna Szkoła – projekt ogólnopolski, zapewnił wzbogacenie oferty zajęć dodatkowych dla uczniów naszej szkoły z zakresu fotografii i filmu,

- Podróże historyczno-kulturowe w czasie i przestrzeni – projekt realizowany pod patronatem MEN,
- Dobrze uczyć i oceniać w szkole samorządowej – program pilotażowy MEN oraz Centrum Edukacji Obywatelskiej (udział w programie brało 209 szkół z całej Polski),
- Szkoła Przedsiębiorcza – projekt ogólnopolski, którego główną ideą jest włączanie środowisk przedsiębiorców w edukację młodzieży, stworzenie nowatorskiej płaszczyzny przekazywania młodym ludziom wiedzy o funkcjonowaniu na rynku pracy i budowanie mostów między szkołą a miejscem pracy (w 2009 r. szkoła otrzymała nominację do certyfikatu Szkoła Przedsiębiorcza),
- Śladami Powstania Wielkopolskiego – projekt pod patronatem Wielkopolskiego Kuratora Oświaty,
- Projekt ogólnopolski „Moja mała Ojczyzna” – uczniowie szkoły zostali laureatami ogólnopolskich eliminacji konkursowych, a szkoła była organizatorem i zwycięzcą wojewódzkich eliminacji konkursu w 2009 r.,
- Program Edukacyjny Newsweeka – program ogólnopolski, przeznaczony dla szkół ponadgimnazjalnych,
- "Samorząd uczniowski" – to kolejny ogólnopolski program, prowadzony przez Fundację Centrum Edukacji Obywatelskiej, skierowany do szkolnych samorządów uczniowskich. Mobilizuje młodych ludzi do działania,
- Projekty ekologiczne, np. „Dwa kraje, dwie kultury – jedna przyroda” – program realizowany przez Klub Ekologiczny, Forum Ekologiczne Młodzieży Powiatu Pleszewskiego (szkoła była organizatorem tych powiatowych spotkań w latach 2002–2009),
- W bieżącym roku szkolnym Zespół Szkół Usługowo-Gospodarczych w Pleszewie zakwalifikował się do realizacji ponadregionalnego programu rozwijania umiejętności uczniów szkół z centralnej i południowo-zachodniej części Polski „Szkoła Kluczowych Kompetencji”. Projekt skierowany jest głównie do uczniów zasadniczej szkoły zawodowej,
- Ponadto w latach 2010–2013 uczestniczymy również w projekcie „As Kompetencji”, współfinansowanym przez Unię Europejską, w ramach którego szkoła zostanie wyposażona w sprzęt wspomagający realizację zajęć pozalekcyjnych. Projekt przewiduje również organizację zajęć dodatkowych z przedsiębiorczości i matematyki dla uczniów liceum profilowanego,
- Projekt pod patronatem Ministerstwa Sprawiedliwości przy udziale środków Unii Europejskiej „Ułatwianie dostępu do wymiaru sprawiedliwości”,

- Ponadto w latach 2010–2013 uczestniczymy w projekcie „Szkoła Sukcesu” – ponadregionalnym programie rozwijania umiejętności uczniów w zakresie przedsiębiorczości, języków obcych, ICT – program skierowany będzie w naszej szkole do uczniów technikum.

Ponadto szkoła w każdym roku szkolnym analizuje raporty formułowane przez Powiatowy Urząd Pracy, dotyczące sytuacji na lokalnym rynku pracy. Wnikliwie również analizujemy nabór do klas pierwszych i na bieżąco eliminujemy te kierunki, które nie cieszą się zainteresowaniem gimnazjalistów i ich rodziców. Wprowadzamy jednocześnie nowe zawody, zwłaszcza w zakresie szkół technicznych i policealnych. Bardzo dziwnym zjawiskiem obserwowanym od kilku lat jest bardzo duże zainteresowanie uczennic zawodem zdecydowanie w naszym powiecie nadwyżkowym – sprzedawca. Pomimo oferty kształcenia w innych zawodach, jakimi dysponuje nasza szkoła, nadal często uczennice wybierają zawód sprzedawcy. Generalnie Zespół Szkół Usługowo-Gospodarczych w Pleszewie oferuje wystarczająco szeroką ofertą w stosunku do oczekiwań społeczności lokalnej, możliwości technicznych i dydaktycznych. Od dwóch lat ponadto obserwuje się stały wzrost zainteresowania kształceniem w szkole zawodowej.

VI WNIOSKI I REKOMENDACJE

Formułując wnioski i rekomendacje, należy zwrócić uwagę na akcentowaną mocno w badaniach potrzebę uwzględniania zmian zachodzących na rynku pracy przy projektowaniu kształcenia. Szkoła zawodowa powinna być szkołą pozytywnego wyboru, innowacyjnej wiedzy, umiejętności i kompetencji. Zmianami należy tak kierować, aby wybór szkoły zawodowej był świadomym wyborem, aby szkoła ta nie kojarzyła się ze szkołą gorszego gatunku. Należy wrócić do tradycji, kiedy szkoła zawodowa była szkołą elitarną.

Tempo, w jakim świat się zmienia, i to, co się zmienia, stawiają nowe wyzwania przed edukacją, szczególnie zawodową. Zmiana środowiska pracy związana z globalizacją gospodarki, problemami z ochroną środowiska, z powstawaniem społeczeństwa informacyjnego, społeczeństwa usługowego, wielokulturowego, ale też społeczeństwa starzejącego się, powoduje, że pojawiają się nowe formy zatrudnienia, a pracodawcy stawiają nowe wymagania wobec pracowników. Zadaniem szkół zawodowych jest stworzenie takich mechanizmów, aby na bieżąco można było niwelować rozdzźwięk między tym, co dzieje się w gospodarce, a własną ofertą edukacyjną.

Na początku, co podnoszą w zasadzie wszystkie badane grupy, trzeba wzmocnić szkolne doradztwo zawodowe. Doradztwo zawodowe powinno być traktowane jako proces całościowy, powinno zacząć się już w przedszkolu. Pewien pakiet informacyjny na temat tego, jakie predyspozycje ma dziecko, musi przechodzić z poziomu na poziom. Apogeum doradztwa zawodowego stanowiłaby szkoła gimnazjalna, bo tam dokonuje się wyboru dalszego kształcenia. Poradnictwem zawodowym w szkołach powinni być objęci nie tylko uczniowie, ale również ich rodzice.

Ponadto wszyscy zgodnie podnoszą, że szkoła musi szybko reagować na zmieniające się potrzeby oraz preferować ideę uczenia się przez całe życie. Uczenie się przez całe życie jako jedna z kompetencji kluczowych powinno znaleźć odzwierciedlenie w nowej podstawie programowej, która będzie obowiązywała od 2012 roku. Według prognoz w 2025 roku pojawi się około 80% nowych technologii, co stanowi olbrzymie wyzwanie dla kształcenia zawodowego i dla wytyczenia nowych kierunków w tym kształceniu oraz potwierdza konieczność uczenia się przez całe życie.

W badaniu sformułowano wymagania dotyczące kwalifikacji absolwentów szkoły zasadniczej. Wskazano na zmniejszenie znaczenia wiedzy i umiejętności (szczególnie tych wąsko rozumianych umiejętności specjalistycznych) przy jednoczesnym wzroście znaczenia cech psychofizycznych utożsamianych z postawami zawodowymi pracowników. Pracownik (absolwent szkoły) będzie miał pełne kompetencje zawodowe, jeśli połączy zdolność wykonywania określonych zadań zawodowych i określone cechy psychofizyczne, tj. autonomię i samodzielność, standardy zachowań oraz nabierze doświadczenia zawodowego i będzie właściwie zmotywowany.

Przeprowadzone badanie pozwoliło na sformułowanie wniosku, że sytuacja absolwentów naszej szkoły na rynku pracy poprawia się. Mają oni coraz lepsze kwalifikacje i są lepiej przygotowani do pracy, jednak nadal konieczne są działania zmierzające do ciągłego usprawniania systemu edukacji szkolnej. Należy więc podejmować takie działania jak:

- zmiany w nauczaniu, polegające na lepiej zorganizowanej nauce języka obcego lub organizacji dodatkowych zajęć z tego zakresu,
- wykorzystywanie technik informatycznych do nauki oraz dostosowanie nauki do potrzeb rynku pracy.

Zidentyfikowano listę kompetencji, które są atutem na rynku pracy. Są to: biegła znajomość języka obcego, umiejętność korzystania z różnych programów komputerowych, doświadczenie praktyczne, umiejętność funkcjonowania w środowisku międzynarodowym. Wskazano również na konieczność kształtowania takich postaw uczniów, jak: samodzielne kreowanie drogi zawodowej, motywacja do pracy i samodoskonalenie oraz elastyczność wobec oczekiwań pracodawcy. Ważna jest też konieczność adaptacji i modernizacji kształcenia i szkolenia zawodowego, wynikają-

ca z ewolucji technologii, zmian organizacyjnych oraz wynikających z tego przemian w treści pracy. Wymaga to przebudowy podstaw systemu i metod kształcenia zawodowego w taki sposób, aby zdobywane przez uczniów kwalifikacje były aktualnie poszukiwane na rynku pracy.

Za konieczne wskazuje się również promowanie kształcenia przez całe życie oraz wzmocnienia powiązań między systemem kształcenia zawodowego a przedsiębiorstwami. Wskazane jest zwiększenie elastyczności form kształcenia zawodowego poprzez promowanie rozwiązań e-learningowych. W procesie kształcenia należy promować kulturę doskonalenia zawodowego, innowacyjności, otwarcia na zmiany i tolerancji. Więcej uwagi należy przykładać do kształcenia różnych kompetencji, łączących w sobie umiejętności techniczne, organizacyjne oraz interpersonalne.

Szkoła zawodowa przyszłości nie może funkcjonować bez udziału pracodawców, nie może bez ich udziału odpowiednio kształcić kompetencji zawodowych. Obecnie najważniejsze są umiejętności, ważniejsze niż wiedza, za którą nikt już nie nadaje. Powinniśmy więc kształtować takie umiejętności, aby absolwent umiał dostosowywać się do szeroko pojętej mobilności na rynku pracy, również europejskim.

Na podstawie badania sformułowano listę rekomendacji:

1. Doradztwo zawodowe dla młodzieży powinno być wprowadzane możliwie jak najwcześniej.
2. W procesie szkoleń aktywizujących należy podkreślać, iż wiedza i zdobyte kwalifikacje powinny być powiązane z oczekiwaniami pracodawców i mieć konkretne zastosowanie w pracy.
3. Należy położyć jeszcze większy nacisk na aspekt praktyczny nauki w szkole.
4. Należy wspierać przedsiębiorczość, czyli kreatywność, elastyczność, innowacyjność, wyjątkowość, skłonność do podejmowania ryzyka, twórczość, kreowanie wartości, zdolność reagowania, osobistą inicjatywę, dyscyplinę.
5. Należy wprowadzać zmiany w nauczaniu, polegające na lepiej zorganizowanej nauce języka obcego lub organizacji dodatkowych zajęć z tego zakresu, szczególnie dla uczniów klas zasadniczej szkoły zawodowej.
6. W procesie kształcenia zawodowego należy dążyć do efektywniejszego wykorzystywania technik informatycznych do nauki oraz dostosowania nauki do potrzeb rynku pracy, szczególnie poprzez doskonalenie umiejętności wykorzystywania w procesie nauczania nowoczesnych technologii informacyjnych, korzystania z różnych programów komputerowych, specjalistycznych maszyn i urządzeń.
7. Ponadto uczenie się przez całe życie jako jedna z kompetencji kluczowych powinno znaleźć odzwierciedlenie w nowej podstawie programowej, która będzie obowiązywała od 2012 roku. Jest to niezbędne, ponieważ nadal jeszcze wie-

lu uczniów i słuchaczy opuszcza szkoły i placówki kształcenia zawodowego bez dostatecznej umiejętności samodzielnego uczenia się oraz nawyku ustawicznego kształcenia i doskonalenia zawodowego.

8. Warto zwrócić również uwagę na to, by klasyfikacja zawodów szkolnych i tych w gospodarce była spójna i adekwatna do oczekiwań rynku pracy.

Załącznik 1.

Analiza SWOT

Współpraca szkoły z lokalnym i regionalnym rynkiem pracy Znajomość wymagań, potrzeb i prognoz rynku pracy i ich uwzględnianie w pracy z uczniem

SILNE STRONY	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> • praktyki organizowane bezpośrednio u pracodawców, • organizacja pracy szkoły (naprzemienne realizowanie nauki i praktyki w cyklach tygodniowych), • bardzo dobra współpraca z pracodawcami nie tylko w zakresie zajęć praktycznych, ale również aktywnego udziału w kwestiach dotyczących wychowania, dyscyplinowania uczniów. 	<ul style="list-style-type: none"> • wprowadzana nowa podstawa programowa i nowa klasyfikacja zawodów szkolnych, spójna z klasyfikacją gospodarczą, • uporządkowanie treści programowych, realizowanych w zakresie przedmiotów ogólnokształcących i teoretycznych przedmiotów zawodowych dla poszczególnych zawodów, • jeszcze większe wspieranie przedsiębiorczości we wszystkich aspektach, • lepiej zorganizowane szkolenia, aktywizujące pod kątem oczekiwań pracodawców.
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • słabo funkcjonujące doradztwo zawodowe na poziomie szkoły gimnazjalnej, • niewystarczająco skuteczne propagowanie idei uczenia się przez całe życie. 	<ul style="list-style-type: none"> • szkoła zawodowa nadal jeszcze kojarzy się ze szkołą gorszego gatunku, to przekonanie wzmacnia również polityka oświatowa, promująca kształcenie ogólne.

Analiza SWOT

Współpraca nauczycieli przedmiotów ogólnokształcących z nauczycielami przedmiotów zawodowych

Wykorzystywanie wiedzy merytorycznej i pedagogicznej w kształtowaniu umiejętności i postaw uczniów szkół zawodowych

SILNE STRONY	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> • bieżąca wymiana informacji, • sprawnie funkcjonujące nauczycielskie zespoły przedmiotowe, • aktualizowanie i doskonalenie wiedzy i umiejętności różnych grup nauczycieli, • aktywny udział sporej grupy nauczycieli w różnorodnych formach doskonalenia zawodowego. 	<ul style="list-style-type: none"> • w ramach organizowanych dodatkowych zajęć możliwość jeszcze pełniejszego wykorzystania potencjału merytorycznego i pedagogicznego nauczycieli, • zdobywane w kolejnych latach doświadczenie pozwala skuteczniej wpływać na postawy i kształcić umiejętności uczniów.

SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> niezadowalająca współpraca w zakresie realizowania spójnych treści z niektórymi przedmiotami ogólnokształcącymi i teoretycznymi przedmiotami zawodowymi, niezadowalający udział nauczycieli teoretycznych przedmiotów zawodowych w doskonaleniu zawodowym i słabe aktualizowanie swojej wiedzy. 	<ul style="list-style-type: none"> brak stałej/własnej kadry kształcenia zawodowego w niektórych branżach (elektryk, branża budowlana), czynnik ekonomiczny to nadal kwestia problematyczna. Jest on dużą motywacją dla nauczycieli – dobrze wykonywana praca musi być dobrze wynagradzana. W innym wypadku dobra, doświadczona kadra odejdzie z zawodu.

Analiza SWOT

Kompetencje zawodowe i kompetencje kluczowe uczniów i absolwentów Szkoły Pobudzenie aspiracji edukacyjnych i zainteresowań uczniów, rozwijanie umiejętności kluczowych oraz przygotowanie młodzieży do kontynuowania nauki i funkcjonowania na rynku pracy

SILNE STRONY	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> organizacja wymian zagranicznych i staży zawodowych, udział w projektach promujących przedsiębiorcze i kreatywne postawy uczniów, praktyka zawodowa organizowana bezpośrednio u pracodawcy, dobre przygotowanie zawodowe naszych absolwentów i doświadczanie, dobre wyniki podczas egzaminów zawodowych. 	<ul style="list-style-type: none"> zmiany w nauczaniu polegające na organizowaniu dodatkowych zajęć z języka obcego, ciągłe wspieranie postaw przedsiębiorczych, efektywniejsze wykorzystanie technik informatycznych do nauki oraz dla potrzeb rynku pracy – praktyczne wykorzystanie nowoczesnych technologii w poszczególnych branżach zawodowych, propagowanie poprzez różnego rodzaju przedsięwzięcia idei uczenia się przez całe życie, doskonalenia i zdobywania nowych kwalifikacji.
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> nadal jeszcze słaba znajomość języków obcych w zakresie specjalistycznego języka zawodowej komunikacji, kompetencji matematycznych i informatycznych, wykorzystywanych dla celów praktyki zawodowej, brak dodatkowych uprawnień i umiejętności zawodowych, których nie oferuje szkoła, a oczekują pracodawcy, brak konsekwencji w zakresie pełnego zakończenia kształcenia praktycznego (egzamin), w wielu przypadkach brak większego zaangażowania w pracę, dyspozycyjności, odpowiedzialności, gotowości do zmian. 	<ul style="list-style-type: none"> możliwość „wypadania” uczniów z systemu – słaba motywacja do nauki w wielu wypadkach jeszcze powoduje przerywanie nauki, odchodzenie od tradycyjnych zawodów oraz jasno sformułowanych stanowisk na rzecz ról zawodowych, do których nadal szkoła nie w pełni przygotowuje, niesprawnie działający system refundacji kosztów kształcenia dla pracodawców, brak systematycznego doradztwa zawodowego wobec uczniów, ale również wobec rodziców, system egzaminowania niespójny z oczekiwaniami rynku pracy (szczególnie część praktyczna na poziomie technika).

Analiza SWOT
Kadra pedagogiczna w aspekcie kształtowania kompetencji kluczowych
Umiejętność dostosowywania programów do zmieniających się uwarunkowań środowiskowych
i rynku pracy

SILNE STRONY	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> • aktywna i poszukująca postawa znaczącej części pedagogów w zakresie doskonalenia zawodowego, • sprawność w zakresie posługiwania się technologiami informacyjnymi, • systematyczne korzystanie z nowoczesnych środków i pomocy multimedialnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • dążenie do zapewnienia elastyczności, różnicowania i dynamicznego podejścia do realizacji treści kształcenia zawodowego na wszystkich zajęciach, • dostosowywanie treści kształcenia do wymagań regionalnych i lokalnych, a także do oczekiwań i możliwości uczniów.
SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • ograniczanie współpracy z pracodawcami tylko do realizacji zajęć praktycznych (u niektórych nauczycieli), • zbytne skupienie się w procesie nauczania na kształceniu wąskospecjalistycznym, co wpływa na ograniczanie elastyczności przyszłego absolwenta. 	<ul style="list-style-type: none"> • brak właściwie prowadzonego doradztwa zawodowego na poziomie szkoły gimnazjalnej – zarówno wobec rodziców, jak i uczniów, • brak rozwiązań w zakresie refundacji kosztów dla pracodawców otwartych na wymianę doświadczeń i doskonalenie zawodowe nauczycieli.

Analiza SWOT
Charakterystyka uczniów
Znajomość wymogów, potrzeb i prognoz rynku pracy

SILNE STRONY	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> • znajomość nowoczesnych maszyn, urządzeń, oprzyrządowania, technologii, w które wyposażone są zakłady pracy, w których uczniowie odbywają praktyczną naukę zawodu, • większa liczba godzin praktycznej nauki zawodu, powodująca lepsze przygotowanie praktyczne uczniów, • udział w stażach zagranicznych i wymianach zawodowych, • dobre wyniki podczas egzaminów zawodowych, • udział w różnorodnych projektach (np. Dzień Przedsiębiorczości), spotkaniach ze specjalistami, konkursach zawodowców i zawodowych itp., • aktywna postawa dużej grupy uczniów w zakresie kontynuowania nauki. 	<ul style="list-style-type: none"> • nadal wspierać przedsiębiorczość, kreatywność, ale i odpowiedzialność, dyscyplinę, elastyczność, • wprowadzenie dodatkowych zajęć z zakresu kształcenia konkretnych umiejętności matematycznych i przedsiębiorczych w oparciu o rzeczywistość codzienną naszego ucznia w kontekście zadań zawodowych, • zorganizowanie dodatkowych zajęć z języków obcych, kształcących umiejętności w zakresie komunikacji zawodowej w języku obcym, • praktyczne wykorzystywanie technologii informacyjnych, korzystanie z różnorodnych programów specjalistycznych, obsługa prostych maszyn i urządzeń.

SŁABE STRONY	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • bierność niektórych uczniów, brak właściwej motywacji do dalszego kształcenia, • luki kompetencyjne w zakresie kompetencji technicznych i praktycznych, podstawowych umiejętności z zakresu technologii informacyjnej, umiejętności obsługi klienta, sprzętu biurowego, umiejętności rozwiązywania problemów, pracy zespołowej, precyzyjnego wyrażania myśli, umiejętności matematycznych, komunikacji interpersonalnej, znajomości języków obcych. 	<ul style="list-style-type: none"> • posiadanie wąsko wyspecjalizowanych kwalifikacji ogranicza naszych uczniów przy podejmowaniu zatrudnienia, • brak motywacji do wyboru kształcenia zawodowego, • dokonywanie przypadkowych, nieprzemysłanych decyzji, które później skutkują niezadowolaniem z wykonywanej pracy, • system egzaminowania, który nie odpowiada oczekiwaniom rynku pracy, może całkowicie zniechęcić ucznia do podejmowania próby przystąpienia do egzaminów.

Załącznik 2.

Kompetencje kluczowe – zalecenia Parlamentu Europejskiego KOMPETENCJE KLUCZOWE W UCZENIU SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE – EUROPEJSKIE RAMY ODNIESIENIA

Tło i cele

W związku z postępującą globalizacją Unia Europejska staje przed coraz to nowymi wyzwaniami, dlatego też każdy obywatel będzie potrzebował szerokiego wachlarza kompetencji kluczowych, by łatwo przystosować się do szybko zmieniającego się świata, w którym zachodzą rozliczne wzajemne powiązania.

Edukacja w swym podwójnym – społecznym i ekonomicznym – wymiarze ma do odegrania zasadniczą rolę, polegającą na zapewnieniu nabycia przez obywateli Europy kompetencji kluczowych koniecznych, aby umożliwić im elastyczne dostosowywanie się do takich zmian.

W szczególności opierając się na wielorakich kompetencjach indywidualnych, należy sprostać zróżnicowanym potrzebom osób uczących się poprzez zapewnienie równości i dostępu do edukacji dla tych grup, które ze względu na trudności edukacyjne, spowodowane okolicznościami osobistymi, społecznymi, kulturowymi lub ekonomicznymi, wymagają szczególnego wsparcia w realizacji swojego potencjału edukacyjnego. Przykładami takich grup są osoby o niskich kwalifikacjach podstawowych, w szczególności osoby o niskiej sprawności w zakresie czytania i pisanie, osoby przedwcześnie kończące naukę szkolną, długotrwale bezrobotne, powracający do pracy po długotrwałym urlopie, osoby starsze, migranci oraz osoby niepełnosprawne.

W tym kontekście głównymi celami ram odniesienia są:

- 1) określenie i zdefiniowanie kompetencji kluczowych, koniecznych do osobistej samorealizacji, bycia aktywnym obywatelem, spójności społecznej i uzyskania szans na zatrudnienie w społeczeństwie wiedzy,
- 2) wspieranie działań państw członkowskich, zmierzających do zapewnienia młodym ludziom po zakończeniu kształcenia i szkoleń kompetencji kluczowych w stopniu przygotowującym ich do dorosłego życia i stanowiącym podstawę dla dalszej nauki i życia zawodowego, oraz zapewnienia dorosłym możliwości rozwijania i aktualizowania ich kompetencji kluczowych w ciągu całego życia,
- 3) dostarczenie twórcom polityki, instytucjom edukacyjnym, pracodawcom oraz osobom uczącym się narzędzia referencyjnego na poziomie europejskim, aby ułatwić starania na rzecz osiągnięcia wspólnie uzgodnionych celów na szczeblu krajowym i europejskim,
- 4) określenie ram dalszego działania na poziomie wspólnoty zarówno w zakresie programu roboczego „Edukacja i Szkolenia 2010”, jak i wspólnotowych programów edukacji i szkoleń.

Kompetencje kluczowe

Kompetencje są definiowane w niniejszym dokumencie jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. Kompetencje kluczowe to te, których wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i znalezienia zatrudnienia.

W ramach odniesienia ustanowiono osiem kompetencji kluczowych:

- 1) porozumiewanie się w języku ojczystym,
- 2) porozumiewanie się w językach obcych,
- 3) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne,
- 4) kompetencje informatyczne,
- 5) umiejętność uczenia się,
- 6) kompetencje społeczne i obywatelskie,
- 7) inicjatywność i przedsiębiorczość,
- 8) świadomość i ekspresja kulturalna.

Kompetencje kluczowe uważane są za jednakowo ważne, ponieważ każda z nich może przyczynić się do udanego życia w społeczeństwie wiedzy. Zakresy wielu spośród tych kompetencji częściowo się pokrywają i są powiązane, aspekty niezbędne w jednej dziedzinie wspierają kompetencje w innej. Dobre opanowanie

podstawowych umiejętności językowych (30.12.2006 PL Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 394/13): czytania, pisania, liczenia, i umiejętności w zakresie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (TIK) jest niezbędną podstawą uczenia się, a umiejętność uczenia się sprzyja wszelkim innym działaniom kształceniowym. Niektóre zagadnienia mają zastosowanie we wszystkich elementach ram odniesienia: krytyczne myślenie, kreatywność, inicjatywność, rozwiązywanie problemów, ocena ryzyka, podejmowanie decyzji i konstruktywne kierowanie emocjami są istotne we wszystkich ośmiu kompetencjach kluczowych.

1. Porozumiewanie się w języku ojczystym

Definicja:

Porozumiewanie się w języku ojczystym to zdolność wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) oraz językowej interakcji w odpowiedniej i kreatywnej formie w pełnym zakresie kontekstów społecznych i kulturowych – w edukacji i szkoleniu, pracy, domu i czasie wolnym.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Kompetencja komunikacyjna jest wynikiem opanowania języka ojczystego, nieodłącznie związanego z rozwojem indywidualnych zdolności poznawczych, umożliwiających interpretację świata i relacje z innymi ludźmi.

Porozumiewanie się w języku ojczystym wymaga od osoby znajomości słownictwa, gramatyki funkcjonalnej i funkcji języka. Obejmuje ona świadomość głównych typów interakcji słownej, znajomość pewnego zakresu tekstów literackich i innych, głównych cech rozmaitych stylów i rejestrów języka oraz świadomość zmienności języka i sposobów porozumiewania się w różnych kontekstach.

Osoby powinny posiadać umiejętność porozumiewania się w mowie i piśmie w różnych sytuacjach komunikacyjnych, a także obserwowania swojego sposobu porozumiewania się i przystosowywania go do wymogów sytuacji. Kompetencja ta obejmuje również umiejętności rozróżniania i wykorzystywania różnych typów tekstów, poszukiwania, gromadzenia i przetwarzania informacji, wykorzystywania pomocy oraz formułowania i wyrażania własnych argumentów w mowie i w piśmie w przekonujący sposób, odpowiednio do kontekstu.

Pozytywna postawa podczas porozumiewania się w ojczystym języku obejmuje skłonność do krytycznego i konstruktywnego dialogu, wrażliwość na walory estetyczne oraz chęć ich urzeczywistniania oraz zainteresowanie kontaktami z innymi ludźmi. Wiąże się to ze świadomością oddziaływania języka na innych ludzi oraz

potrzebą rozumienia i używania języka w sposób pozytywny i odpowiedzialny społecznie.

2. Porozumiewanie się w językach obcych

Definicja:

Porozumiewanie się w obcych językach opiera się w znacznej mierze na tych samych umiejętnościach, co porozumiewanie się w języku ojczystym – na zdolności do rozumienia, wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) w odpowiednim zakresie kontekstów społecznych i kulturalnych (w edukacji i szkoleniu, pracy, domu i czasie wolnym) w zależności od chęci lub potrzeb danej osoby. Porozumiewanie się w językach obcych wymaga również takich umiejętności, jak mediacja i rozumienie różnic kulturowych. Stopień opanowania języka przez daną osobę może być różny w przypadku czterech kompetencji językowych (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) i poszczególnych języków oraz zależny od społecznego i kulturowego kontekstu osobistego, otoczenia oraz potrzeb lub zainteresowań danej osoby.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Kompetencja porozumiewania się w obcych językach wymaga znajomości słownictwa i gramatyki funkcjonalnej oraz świadomości głównych typów interakcji słownej i rejestrów języka. Istotna jest również znajomość konwencji społecznych oraz aspektu kulturowego i zmienności języków. L 394/14 PL Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 30.12.2006

- (1) W kontekście wielokulturowych i wielojęzycznych społeczeństw Europy uznaje się, że język ojczysty nie we wszystkich przypadkach musi być językiem urzędowym państwa członkowskiego oraz że umiejętność porozumiewania się w języku urzędowym jest warunkiem wstępnym zapewnienia pełnego uczestnictwa jednostki w społeczeństwie. W niektórych państwach członkowskich językiem ojczystym może być jeden z kilku języków urzędowych. Środki stosowane w takich przypadkach oraz odpowiednie stosowanie definicji należą do kompetencji poszczególnych państw członkowskich i są uzależnione od ich specyficznych potrzeb i okoliczności.
- (2) Ważne jest uznanie faktu, że liczni Europejczycy żyją w rodzinach i społecznościach dwujęzycznych lub wielojęzycznych oraz że język urzędowy kraju, w którym mieszkają, może nie być ich językiem ojczystym. Dla tych grup wspomniana wyżej umiejętność może dotyczyć raczej języka urzędowego niż języka obcego. Ich potrzeby, motywacja oraz społeczne lub ekonomiczne powody rozwijania tej umiejętności jako wsparcia dla integracji będą inne niż na przykład w przypadku

osób, które uczą się języka obcego z myślą o podróżach lub pracy. Środki stosowane w takich przypadkach oraz odpowiednie stosowanie definicji podlegają kompetencji poszczególnych państw członkowskich i są uzależnione od ich specyficznych potrzeb i okoliczności.

Na niezbędne umiejętności w zakresie komunikacji w językach obcych składa się zdolność rozumienia komunikatów słownych, inicjowania, podtrzymywania i kończenia rozmowy oraz czytania, rozumienia i pisanie tekstów, odpowiednio do potrzeb danej osoby. Osoby powinny także być w stanie właściwie korzystać z pomocy oraz uczyć się języków również w nieformalny sposób w ramach uczenia się przez całe życie.

Pozytywna postawa obejmuje świadomość różnorodności kulturowej, a także zainteresowanie i ciekawość języków i komunikacji międzykulturowej.

3. Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne

Definicja:

- A. Kompetencje matematyczne obejmują umiejętność rozwijania i wykorzystywania myślenia matematycznego w celu rozwiązywania problemów wynikających z codziennych sytuacji. Istotne są zarówno proces i czynność, jak i wiedza, przy czym podstawę stanowi należyte opanowanie umiejętności liczenia. Kompetencje matematyczne obejmują – w różnym stopniu – zdolność i chęć wykorzystywania matematycznych sposobów myślenia (myślenie logiczne i przestrzenne) oraz prezentacji (wzory, modele, konstrukty, wykresy, tabele).
- B. Kompetencje naukowe odnoszą się do zdolności i chęci wykorzystywania istniejącego zasobu wiedzy i metodologii do wyjaśniania świata przyrody w celu formułowania pytań i wyciągania wniosków opartych na dowodach. Za kompetencje techniczne uznaje się stosowanie tej wiedzy i metodologii w odpowiedzi na postrzegane potrzeby lub pragnienia ludzi. Kompetencje w zakresie nauki i techniki obejmują rozumienie zmian powodowanych przez działalność ludzką oraz odpowiedzialność poszczególnych obywateli.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

- A. Konieczna wiedza w dziedzinie matematyki obejmuje solidną umiejętność liczenia, znajomość miar i struktur, głównych operacji i sposobów prezentacji matematycznej, rozumienie terminów i pojęć matematycznych, a także świadomość pytań, na które matematyka może dać odpowiedź.

Osoba powinna posiadać umiejętności stosowania głównych zasad i procesów matematycznych w codziennych sytuacjach prywatnych i zawodowych, a także śledzenia i oceniania ciągów argumentów. Powinna ona być w stanie rozumo-

wać w matematyczny sposób, rozumieć dowód matematyczny i komunikować się językiem matematycznym oraz korzystać z odpowiednich pomocy.

pozytywna postawa w matematyce opiera się na szacunku dla prawdy i chęci szukania przyczyn i oceniania ich zasadności.

- B. W przypadku nauki i techniki niezbędna wiedza obejmuje główne zasady rządzące naturą, podstawowe pojęcia naukowe, zasady i metody, technikę oraz produkty i procesy techniczne, a także rozumienie wpływu nauki i technologii na świat przyrody. Kompetencje te powinny umożliwiać osobom lepsze rozumienie korzyści, ograniczeń i zagrożeń, wynikających z teorii i zastosowań naukowych oraz techniki w społeczeństwach w sensie ogólnym (w powiązaniu z podejmowaniem decyzji, wartościami, zagadnieniami moralnymi, kulturą itp.).

Umiejętności obejmują zdolność do wykorzystywania i posługiwania się narzędziami i urządzeniami technicznymi oraz danymi naukowymi do osiągnięcia celu bądź podjęcia decyzji lub wyciągnięcia wniosku na podstawie dowodów. Osoby powinny również być w stanie rozpoznać niezbędne cechy postępowania naukowego oraz posiadać zdolność wyrażania wniosków i sposobów rozumowania, które do tych wniosków doprowadziły.

Kompetencje w tym obszarze obejmują postawy krytycznego rozumienia i ciekawości, zainteresowanie kwestiami etycznymi oraz poszanowanie zarówno bezpieczeństwa, jak i trwałości, w szczególności w odniesieniu do postępu naukowo-technicznego w kontekście danej osoby, jej rodziny i społeczności oraz zagadnień globalnych.

4. Kompetencje informatyczne

Definicja:

Kompetencje informatyczne obejmują umiejętne i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) w pracy, rozrywce i porozumiewaniu się. Opierają się one na podstawowych umiejętnościach w zakresie TIK: wykorzystywania komputerów do uzyskiwania, oceny, przechowywania, tworzenia, prezentowania i wymiany informacji oraz do porozumiewania się i uczestnictwa w sieciach współpracy za pośrednictwem Internetu. Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją: 30.12.2006 PL Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 394/15.

Kompetencje informatyczne wymagają solidnego rozumienia i znajomości natury, roli i możliwości TSI w codziennych kontekstach: w życiu osobistym i społecznym, a także w pracy. Obejmuje to główne aplikacje komputerowe – edytory tekstu, arkusze kalkulacyjne, bazy danych, przechowywanie informacji i posługiwanie się

nimi – oraz rozumienie możliwości i potencjalnych zagrożeń związanych z Internetem i komunikacją za pośrednictwem mediów elektronicznych (poczta elektroniczna, narzędzia sieciowe) do celów pracy, rozrywki, wymiany informacji i udziału w sieciach współpracy, a także podczas uczenia się i badań. Osoby powinny także rozumieć, w jaki sposób TSI mogą wspierać kreatywność i innowacje, a także być świadome zagadnień dotyczących prawdziwości i rzetelności dostępnych informacji oraz zasad prawnych i etycznych, mających zastosowanie przy interaktywnym korzystaniu z TSI. Konieczne umiejętności obejmują zdolności poszukiwania, gromadzenia i przetwarzania informacji oraz ich wykorzystywania w krytyczny i systematyczny sposób przy jednoczesnej ocenie ich odpowiedniości i z rozróżnieniem elementów rzeczywistych od wirtualnych przy rozpoznawaniu połączeń. Osoby powinny posiadać umiejętności wykorzystywania narzędzi do tworzenia, prezentowania i rozumienia złożonych informacji, a także zdolność docierania do usług oferowanych w Internecie, wyszukiwania ich i korzystania z nich. Powinny również być w stanie stosować TSI jako wsparcie krytycznego myślenia, kreatywności i innowacji.

Korzystanie z TSI wymaga krytycznej i refleksyjnej postawy w stosunku do dostępnych informacji oraz odpowiedzialnego wykorzystywania mediów interaktywnych. Rozwijaniu tych kompetencji sprzyja również zainteresowanie udziałem w społecznościach i sieciach w celach kulturalnych, społecznych lub zawodowych.

5. Umiejętność uczenia się

Definicja:

Umiejętność uczenia się to zdolność konsekwentnego i wytrwałego uczenia się, organizowania własnego procesu uczenia się, poprzez efektywne zarządzanie czasem i informacjami, zarówno indywidualnie, jak i w grupach.

Kompetencja ta obejmuje świadomość własnego procesu uczenia się i potrzeb w tym zakresie, identyfikowanie dostępnych możliwości oraz zdolność pokonywania przeszkód w celu osiągnięcia powodzenia w uczeniu się.

Kompetencja ta oznacza nabywanie, przetwarzanie i przyswajanie nowej wiedzy i umiejętności, a także poszukiwanie i korzystanie ze wskazówek. Umiejętność uczenia się to umiejętność korzystania z wcześniejszych doświadczeń w uczeniu się i ogólnych doświadczeń życiowych w celu wykorzystywania i stosowania wiedzy i umiejętności w różnorodnych kontekstach – w domu, w pracy, a także w edukacji i szkoleniu. Kluczowymi czynnikami w rozwinięciu tej kompetencji u danej osoby są motywacja i wiara we własne możliwości.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

W sytuacji, kiedy uczenie się skierowane jest na osiągnięcie konkretnych celów pracy lub kariery, osoba powinna posiadać znajomość wymaganych kompetencji, wiedzy, umiejętności i kwalifikacji. We wszystkich przypadkach umiejętność uczenia się wymaga od osoby znajomości i rozumienia własnych preferowanych strategii uczenia się, silnych i słabych stron własnych umiejętności i kwalifikacji, a także zdolności poszukiwania możliwości kształcenia i szkolenia się oraz dostępnej pomocy lub wsparcia.

Umiejętność uczenia się wymaga nabycia podstawowych umiejętności czytania, pisania, liczenia i umiejętności w zakresie technologii informacyjnych i komunikacyjnych, koniecznych do dalszego uczenia się. Na podstawie tych umiejętności osoba powinna być w stanie docierać do nowej wiedzy i umiejętności oraz zdobywać, przetwarzać i przyswajać je. Wymaga to efektywnego zarządzania własnymi wzorcami uczenia się, kształtowania kariery i pracy, a szczególnie wytrwałości w uczeniu się, koncentracji w dłuższych okresach czasu oraz krytycznej refleksji na temat celów uczenia się. Osoby powinny być w stanie poświęcać czas na samodzielną naukę, charakteryzującą się samodyscypliną, ale również na wspólną pracę w ramach procesu uczenia się, czerpać korzyści z różnorodności grupy oraz dzielić się nabytą wiedzą i umiejętnościami. Powinny one być w stanie organizować własny proces uczenia się, ocenić swoją pracę oraz w razie potrzeby szukać rady, informacji i wsparcia. Pozytywna postawa obejmuje motywację i wiarę we własne możliwości w uczeniu się i osiąganiu sukcesów w tym procesie przez całe życie. Nastawienie na rozwiązywanie problemów sprzyja zarówno procesowi uczenia się, jak i zdolności osoby do pokonywania przeszkód i zmieniania się. Chęć wykorzystywania doświadczeń z życia i uczenia się, a także ciekawość w poszukiwaniu możliwości uczenia się i wykorzystywania tego procesu w różnorodnych sytuacjach życiowych to niezbędne elementy pozytywnej postawy.

6. Kompetencje społeczne i obywatelskie

Definicja:

Są to kompetencje osobowe, interpersonalne i międzykulturowe, obejmujące pełny zakres zachowań przygotowujących osoby do skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym, szczególnie w społeczeństwach charakteryzujących się coraz większą różnorodnością, a także rozwiązywania konfliktów w razie potrzeby. Kompetencje obywatelskie przygotowują osoby do pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim w oparciu o znajomość pojęć i struktur społecznych i politycznych oraz poczucie się do aktywnego i demokratycznego uczestnictwa (L 394/16 PL Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej 30.12.2006).

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

- A. Kompetencje społeczne są związane z dobrem osobistym i społecznym, które wymaga świadomości, w jaki sposób można zapewnić sobie optymalny poziom zdrowia fizycznego i psychicznego, rozumianego również jako zasób danej osoby i jej rodziny oraz bezpośredniego otoczenia społecznego, a także wiedzy, w jaki sposób może się do tego przyczynić odpowiedni styl życia. Dla powodzenia w kontaktach interpersonalnych i uczestnictwie społecznym niezbędne jest rozumienie zasad postępowania i reguł zachowania ogólnie przyjętych w różnych społeczeństwach i środowiskach (np. w pracy). Równie istotna jest świadomość podstawowych pojęć dotyczących osób, grup, organizacji zawodowych, równości płci i niedyskryminacji, społeczeństwa i kultury. Konieczne jest rozumienie wielokulturowych i społeczno-ekonomicznych wymiarów społeczeństw europejskich, a także wzajemnej interakcji narodowej tożsamości kulturowej i tożsamości europejskiej. Podstawowe umiejętności w zakresie tej kompetencji obejmują zdolność do konstruktywnego porozumiewania się w różnych środowiskach, wykazywania się tolerancją, wyrażania i rozumienia różnych punktów widzenia, negocjowania połączonego ze zdolnością tworzenia klimatu zaufania, a także zdolność do empatii. Osoby powinny być zdolne do radzenia sobie ze stresem i frustracją oraz do wyrażania ich w konstruktywny sposób, a także powinny dokonywać rozróżnienia sfery osobistej i zawodowej.

Kompetencja ta opiera się na współpracy, asertywności i prawości. Osoby powinny interesować się rozwojem społeczno-gospodarczym, komunikacją międzykulturową, cenić różnorodność i szanować innych ludzi, a także być przygotowane na pokonywanie uprzedzeń i osiągnięcie kompromisu.

- B. Kompetencje obywatelskie opierają się na znajomości pojęć demokracji, sprawiedliwości, równości, obywatelstwa i praw obywatelskich, łącznie ze sposobem ich sformułowania w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej i międzynarodowych deklaracjach oraz ich stosowaniem przez różne instytucje na poziomach lokalnym, regionalnym, krajowym, europejskim i międzynarodowym. Obejmują one również znajomość współczesnych wydarzeń, jak i głównych wydarzeń i tendencji w narodowej, europejskiej i światowej historii. Ponadto należy zwiększyć świadomość celów, wartości i polityki, jakimi kierują się ruchy społeczne i polityczne.

Niezbędna jest również znajomość integracji europejskiej oraz struktur UE z ich głównymi celami i wartościami, jak i świadomość różnorodności i tożsamości kulturowej Europy.

Umiejętności w zakresie kompetencji obywatelskich obejmują zdolność do efektywnego zaangażowania się wraz z innymi ludźmi w działania publiczne, wykazywania solidarności i zainteresowania rozwiązywaniem problemów stojących przed lokalnymi i szerszymi społecznościami. Do umiejętności tych należy krytyczna i twórcza refleksja oraz konstruktywne uczestnictwo w działaniach społeczności lokalnych i sąsiedzkich oraz procesach podejmowania decyzji na wszystkich poziomach – od lokalnego, poprzez krajowy, po europejski, szczególnie w drodze głosowania. Pełne poszanowanie praw człowieka, w tym równości jako podstawy demokracji, uznanie i zrozumienie różnic w systemach wartości różnych religii i grup etnicznych – to fundamenty pozytywnej postawy. Oznacza ona zarówno wykazywanie poczucia przynależności do własnego otoczenia, kraju, Unii Europejskiej i Europy jako całości oraz do świata, jak i gotowość do uczestnictwa w demokratycznym podejmowaniu decyzji na wszystkich poziomach. Obejmuje ona również wykazywanie się poczuciem obowiązku, jak i okazywanie zrozumienia i poszanowania wspólnych wartości, niezbędnych do zapewnienia spójności wspólnoty, takich jak respektowanie demokratycznych zasad. Konstruktywne uczestnictwo obejmuje również działalność obywatelską, wspieranie różnorodności i spójności społecznej i zrównoważonego rozwoju oraz gotowość poszanowania wartości i prywatności innych osób.

7. Inicjatywność i przedsiębiorczość

Definicja:

Inicjatywność i przedsiębiorczość oznaczają zdolność osoby do wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów. Stanowią one wsparcie dla indywidualnych osób nie tylko w ich codziennym życiu prywatnym i społecznym, ale także w ich miejscu pracy, pomagając im uzyskać świadomość kontekstu ich pracy i zdolność wykorzystywania szans. Są podstawą bardziej konkretnych umiejętności i wiedzy, potrzebnych tym, którzy podejmują przedsięwzięcia o charakterze społecznym lub handlowym lub w nich uczestniczą. Powinny one obejmować świadomość wartości etycznych i promować dobre zarządzanie.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Konieczna wiedza obejmuje zdolność identyfikowania dostępnych możliwości działalności osobistej, zawodowej lub gospodarczej, w tym szerszych zagadnień stanowiących kontekst pracy i życia ludzi, takich jak ogólne rozumienie zasad działania gospodarki, a także szanse i wyzwania stojące przed pracodawcami i organizacjami. Osoby powinny również być świadome zagadnień etycznych związanych z przed-

siębiorstwami oraz tego, w jaki sposób mogą one wywoływać pozytywne zmiany, np. poprzez sprawiedliwy handel lub przedsięwzięcia społeczne.

Umiejętności odnoszą się do proaktywnego zarządzania projektami (co obejmuje np. planowanie, organizowanie, zarządzanie, kierowanie i zlecanie zadań, analizowanie, komunikowanie, sporządzanie raportów, ocenę i sprawozdawczość), skutecznej reprezentacji i negocjacji oraz zdolności zarówno pracy indywidualnej, jak i współpracy w zespołach. Niezbędna jest umiejętność oceny i identyfikacji własnych mocnych i słabych stron, a także oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych przypadkach. Postawa przedsiębiorcza charakteryzuje się inicjatywnością, aktywnością, niezależnością i innowacyjnością zarówno w życiu osobistym i społecznym, jak i w pracy. Obejmuje również motywację i determinację w kierunku realizowania celów – czy to osobistych, czy wspólnych, zarówno prywatnych, jak i w pracy.

8. Świadomość i ekspresja kulturalna

Definicja:

Docenianie znaczenia twórczego wyrażania idei, doświadczeń i uczuć za pośrednictwem szeregu środków wyrazu, w tym muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tą kompetencją

Wiedza kulturalna obejmuje świadomość lokalnego, narodowego i europejskiego dziedzictwa kulturalnego oraz jego miejsca w świecie. Obejmuje ona podstawową znajomość najważniejszych dzieł kultury, w tym współczesnej kultury popularnej. Niezbędne jest rozumienie kulturowej i językowej różnorodności w Europie i w innych regionach świata oraz konieczności jej zachowania, a także zrozumienie znaczenia czynników estetycznych w życiu codziennym.

Umiejętności obejmują zarówno wrażliwość, jak i ekspresję: wrażliwość i przyjemność z odbioru dzieł sztuki i widowisk, jak i wyrażanie siebie poprzez różnorodne środki z wykorzystaniem wrodzonych zdolności. Umiejętności obejmują również zdolność do odniesienia własnych punktów widzenia w zakresie twórczości i ekspresji do opinii innych oraz rozpoznawania i wykorzystywania społecznych i ekonomicznych szans w działalności kulturalnej. Ekspresja kulturalna jest niezbędna do rozwijania twórczych umiejętności, które mogą być wykorzystywane w wielu sytuacjach zawodowych. Dogłębne zrozumienie własnej kultury oraz poczucie tożsamości mogą być podstawą szacunku i otwartej postawy wobec różnorodności ekspresji kulturalnej. Pozytywna postawa obejmuje również kreatywność oraz chęć pielęgnowania zdolności estetycznych poprzez wyrażanie siebie środkami artystycznymi i udział w życiu kulturalnym.